

bilimname XLI, 2020/1, 515-549
Geliş Tarihi: 01.01.2020, Kabul Tarihi: 20.03.2020, Yayın Tarihi: 30.04.2020
doi: <http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.677844>

HAREKÂT VE NEŞRİYAT: DİYANET GAZETESİ'NDE 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI SÖYLEMİ

📧 Sibel AKGÜN^a

📧 Selin ŞAHİN^b

📧 Enes ŞAHİN^c

Öz

Türk modernleşme tecrübesinde basın ve yayın önemli bir görev üstlenmiş ve kurucu bir hüviyete sahip olmuştur. Düşünce dünyasının farklı kesimleri fikirlerini gazete ve dergiler vasıtasıyla halka iletmış, halka modern anlamda vatan, millet, milliyet gibi kavramlar bu unsurlarla tanıtılmıştır. Cumhuriyet'in ilanının ardından din işlerini tanzim etmek maksadıyla kurulan Diyanet İşleri Başkanlığı, 1968'de *Diyanet Gazetesi*'ni neşretmeye başlamıştır. Dini meselelerin yanında halkın genel kültürünü de tahkim etme çabası gösteren *Diyanet Gazetesi*, devletin ortaya koyduğu politikalar hususunda da devlet siyasetini destekleyen bir duruş sergilemiştir. Bu duruşun önemli örneklerinden biri de 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde gazetenin yaptığı yayıncılık faaliyetlerinde görülebilir. Türkiye için büyük bir öneme sahip olan Kıbrıs Adası'nda çeşitli antlaşma ve sistemler denenmiş olmasına rağmen barış ve düzenin sağlanamamış olması ve Yunanistan'ın desteklediği askeri unsurların adanın meşru yönetimine askeri darbe gerçekleştirmesi sebebiyle Türkiye, uluslararası antlaşmalardan doğan garantörlük hakkı doğrultusunda 20 Temmuz 1974'te adaya bir harekât düzenlemiştir. Devleti destekleme misyonu doğrultusunda *Diyanet Gazetesi* Kıbrıs Barış Harekâtı'na, harekât öncesi, harekât anı ve sonrasında yer vermiş ve devletin söylemine muvafık bir söylem ortaya koymuştur. Sonuç olarak Diyanet İşleri Başkanlığı *Diyanet Gazetesi* vasıtası ile Türk düşünce geleneğindeki din ve siyasetin kardeş olduğu, devletin dini koruma ve yüceltme dinin ise onu desteklemekle görevli bulunduğu tasavvurunu hayata geçirmiştir. Çalışmada uluslararası meseleler karşısında *Diyanet Gazetesi*'nin nasıl bir söylem geliştirdiği probleminin Kıbrıs Barış Harekâtı süreci etrafında tetkik edilmesi amaçlanmış ve bu istikamette söylem analizi yöntemi ile gazetede ki Kıbrıs konulu yazılar incelenmiştir. Varılan sonuç ise *Diyanet Gazetesi*'nin Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde devlet siyasetini tahkim edici bir yayıncılık politikası izlediği

^a Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, sgulcan@sakarya.edu.tr

^b Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, selin.sahin@dpu.edu.tr

^c Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, enes.sahin@dpu.edu.tr

olmuştur.

Anahtar kelimeler: Din Sosyolojisi, Din Siyaset İlişkileri, Kıbrıs Barış Harekâtı, Diyanet Gazetesi.

OPERATION AND PUBLISHING: DISCOURSE OF THE 1974 CYPRUS PEACE OPERATION IN THE RELIGIOUS AFFAIRS NEWSPAPER

In the Turkish modernization experience, the press and media played an important role and had a founding identity. Different segments of the world of thought conveyed their ideas to the public through newspapers and magazines, and concepts such as homeland, nation and nationality were introduced to the public in these modern terms. The Presidency of Religious Affairs, which was established to organize religious affairs after the proclamation of the Republic, started to publish the *Diyanet Gazetesi* (Religious Affairs Newspaper) in 1968. The *Diyanet Gazetesi*, which strives to support the general culture of the people as well as religious issues, has taken a stance that supports the policy of the state regarding the policies put forward by the state. One of the important examples of this stance can be seen in the publishing activities of the newspaper during the 1974 Cyprus Peace Operation. Because even though various treaties and systems have been tried on the Cyprus which is an important island for Turkey, there has been always a failure to maintain order and peace, Greece supported to perform military coup to the island's legitimate government, Turkey has made an operation in accordance with the right of guarantee arising from international treaties on 20 July 1974. In line with its mission to support the state, *Diyanet Gazetesi* included the Cyprus Peace Operation before, during and after the action and put forward a parallel discourse with the state. As a result, the Presidency of Religious Affairs has realized the understanding that religion and politics are brothers in the Turkish thought tradition and that the state is responsible for protecting and exalting religion while the religion supports it through *Diyanet Gazetesi*. In this study, it was aimed to examine the problem of how *Diyanet Gazetesi* developed discourse in the face of international issues around the Cyprus Peace Operation process and accordingly, the articles on Cyprus in the newspaper were analyzed by discourse analysis method. The conclusion was that *Diyanet Gazetesi* followed a publishing policy that supported state policy during the Cyprus Peace Operation.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Modernleşme devri ile beraber Türk fikriyatında süreli neşriyat, gerek

---

düşünce üretimi gerek bu üretimin yayılması ve gerekse bir çevre tesis etme işlevi çerçevesinde kıymetli bir hale gelir. Bu istikamette ortaya konan gazete ve dergilerin modernleşme devrinin aslı unsurlarından biri olduğu, dönem etrafıca tetkik edildiğinde açıkça ortaya çıkar. Şunu söylemek mümkündür ki Türk modernleşme tecrübesi süreli neşriyat çerçevesinde hülâsa edilebilir niteliktedir. Ahmet Hamdi Tanpınar gazeteciliği “Yeniliğin memleket içinde yerleşmesinde ve gelişmesinde amil olan şeyler...” arasında sayar (Tanpınar, 2015, s. 153). *Mecmua-i Fünun*'dan *Sırat-ı Müstakim* ve *Sebilürreşad*'a kadar modernleşme devri¹ dergi ve gazeteleri, düşüncenin nabzının attığı yer olur.² Mütefekkirler kendilerini bu dergiler vasıtasıyla gösterir, her türden fikir kendine bu yayınlar vesilesi ile meşruiyet zemini tesis eder. Cemil Meriç'in de işaret ettiği üzere devrin çehresi makyajsız olarak onlarda bulunabilir (Meriç, 2015, s. 102). Kitap okumanın görece meşakkati ve entelektüel gerekliliği, dergilerdeki kısa, hipotezi açık metinler ile aşılır. Her seviyeden insana bu şekilde hitap etmenin imkanı mümkün kılınır.³

¹ Türk modernleşme tecrübesi hususundaki çalışmalar, asrileşme devrini III. Selim dönemi ile başlatmayı bir mütearife haline getirir. On sekizinci yüzyılın sonundan itibaren ortaya konan asrileşme çabaları öncelikle askeri ve bürokratik bir mahiyet arz ederken, 1839 Tanzimat ve 1856 İslahat Fermanları ile içtimai bir mahiyet de ihtiva etmeye başlar. Avrupa siyasi fikriyatının ortaya yeni çıkmaya başlayan Osmanlı aydınlarında çeşitli şekillerde karşılık bulmaya başlamasıyla birlikte ise modernleşme devlet eliyle gerçekleştirilen yapısal reformlardan entelektüel kesimden gelen belli siyasi talepler çerçevesinde ortaya çıkan ve Meşrutî bir yönetim sisteminin imkanlarını tartışan bir fikri harekete intikal eder. 1876'da ilan edilen I. Meşrutiyet ve 1908'de intikal edilen II. Meşrutiyet bu siyasi tasavvur ve taleplerin bir karşılığı olarak ortaya çıkar. Namık Kemal ile başlatılabilecek modern aydın hareketi Jön Türkler ile devam eder ve ortaya çıkan farklı modernleşme tasavvurları çerçevesinde kümelenen fırkaların neşrettikleri gazete ve dergiler vasıtasıyla halkta karşılık bulma çabasına yönelir. İslamcı neşriyatın görünür bir hale büründüğü II. Meşrutiyet devri ise gerek İslamcılık çalışmaları gerekse çalışmamız için bu istikamette hususi bir önem arz eder. Cumhuriyet devrinin ise ortaya çıkan bu modernleşme çaba ve hareketinin bir neticesi olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı modernleşme tecrübesi etrafında ortaya çıkan fikir ve fiiller Cumhuriyet döneminde uygulanmaya ve aslı unsur olmaya müsait bir ortam bulur. Osmanlı devrinde Batıcı modernleşme arayışları çerçevesinde ortaya çıkan nazariyeler Cumhuriyet devrinde ameliye haline bürünür. Modernleşme devri hususunda ayrıntılı bilgi için şu kaynakları tetkik etmekte yarar vardır: (Abdurrahman Şeref, 2012; Akyıldız, 2012; Berkes, 2014; Dumont, 2019, ss. 567-646; Georgeon, 2019, ss. 647-713; İncalık, 2016, ss. 135-375; Karpat, 2014; Mantran, 2019, ss. 519-566; Okumuş, 2017, ss. 173-420; Ortaylı, 2012; Zürcher, 2013)

² Son dönem Osmanlı asrileşme tecrübesinin önemli bir figürü olan Jön Türkler de dönem neşriyatından hem beslenir hem de neşriyat etrafında teşkilatlanır. Cevdet Paşa bu duruma şöyle şahadet eder: “Cerîdehane bir nevi encümen-i üdebâ oldu ve daha doğrusu muahharen Jön Türk nâmını alan gençlere bir yuva oldu.” (Tanpınar, 2015, s. 154).

³ Tanpınar, *Ceride-i Havadis* için “Türk okuyucunun dünya hareketlerine alaka ve merakı biraz da bu gazete ile uyanır.” diyerek süreli yayının işlevi hususunda işaret edilen görüşü destekler. Bununla da kalmayarak *Tercümân-ı Ahvâl*'in çıktığı 1861 ile *Vatan yahut*

Bir gazete ve dergi membaı olan Türk fikriyatı, Cumhuriyet'in ilanının ardından bu hususiyetini kaybetmeye başlar. Yeni kurulan devlet, beka problemi çerçevesinde süreli neşriyat ile yayılabilecek karşı fikirlerin önünü *Takrir-i Sükûn Kanunu* ile alır. Böyle bir durumda yöneticilerin ikbal endişesi ile hareket etmesi gayet tabii olsa da büyük bir neşriyat geleneği böylece akim kalır. Çok partili hayata geçişle beraber kendini göstermeye başlayan süreli yayınlar yeniden düşünce dünyasında kendine bir yer bulmaya başlar. Modernleşme devrinden itibaren özellikle İslamcı cenahın dergiler etrafında örgütlendiği ve fikir ürettiği hatırlandığında, Cumhuriyet'in kurulması ile beraber neden hem süreli neşriyat hem de İslamcı fikriyatın bir anda sesinin kesildiğini anlamak rahatlıkla mümkün hale gelir.

Altmışlardan itibaren Türkiye'de İslamcılığın akim kaldığı dönemde Mısır ve Hint altkıtasında üretilen fikirler, bir çeviri hareketiyle Türkçe'ye tercüme edilmeye başlar. Seyyid Kutup, Mevdudi, Hasan el-Benna gibi isimlerin eserleri Türkçe'ye aktarılsa da onların İslamcılık tasavvurlarının Türk fikriyatıyla telif edilmesi mümkün olmadığından ortaya Türk düşünce geleneği ile tenakuz arz eden sonuçlar çıkar. İslamcılığın bir dünya tasavvurundan kelimâ tartışmaya intikal ettirildiği bu anlayışlar, Türk geleneği ile kavga eden, ilmî bir kaygı yerine mottolarla fikir üreten bir nitelik gösterir. İslamlaşma devrinden beri tesis edilen, yüzyılların eleğinden geçmiş geleneğin büyük bir tenkit ve saldırıya maruz kaldığı bu ortamda ortaya köksüz bir İslamcılık anlatısı çıkar.⁴ Halbuki Tanpınar'ın işaret ettiği

---

Silistre'nin oynandığı 1873 yılı arasındaki dönem için şu çarpıcı ifadeleri ortaya koyar: "Bu devirde gazete hemen hemen tek başına yeniliği idare eder. ...ufak tefek hadiseleri nakletmek suretiyle dünya ile bir münasebet kuran, bazı faydalı bilgiler veren, okumayı zaman geçirme şekillerinden biri yapan bir vasıta olmaktan çıkar. Hakiki manâsında kürsü olur. Fikir, onun sayesinde yapıcı bir unsur olarak hayata girer. O zamana kadar yukarıdan gelen 'imperatif'lerle idare edilen cemiyetimiz, onun sayesinde hayatın hakiki çehresi olan ...meselelerle karşılaşır. Vatan, millet, insanlık, hürriyet, hak, adalet gibi mefhumların etrafında hakiki bir iman teşekkül eder. Memlekette hatırı sayılacak bir efkâr-ı umumiyeye vücuda gelir. Hiçbir yerde gazete bizdeki role benzer bir rol oynamamıştır. Başka yerlerde o, düşüncenin daha geniş bir surette topluma yayılması için seçtiği hareket sahalarından biridir. Arkasında bütün cemiyet müesseseleri ve devam hâlinde olan, hayatla daima münasebetdar bir düşünce dünyası vardır. Bizde ise bütün işaretler oradan gelir. Kalabalık onun etrafında kurulur. Okumayı o yayar. Mekteplerin uzak bir gelecek için hazırladığı ocağı o tutuşturur." (Tanpınar, 2015, s. 250-251). Görüleceği üzere Türk modernleşme tecrübesi değerlendirildiğinde gazete ve dergiler başka hiçbir toplumda olmadığı kadar ciddi bir kimliğe bürünür. Gazete ve derginin olmadığı bir asrileşme tecrübesi Türk fikriyatı özelinde muhal görünmektedir.

⁴ 1961 Anayasası'nın sağladığı görece özgürlükçü ortam neşriyat alanına da intikal eder, Türkiye'de bir karşılık bulan her türden fikir ortaya çıkan neşriyatlar etrafında kendisini gösterir. Cumhuriyet devrinde özellikle 1950'li yıllara kadar dini eğitimin baskılanması sonucunda dini ilimlerin zayıflamasıyla birlikte İslamcı fikirler, Türk din tasavvuru

üzere “Köksüz şeyler daima yüzer, daima beyhude yere bir karşı sahil arar. Halbukî milli hayat devamdır. Devam ederek değişmek, değişerek devam etmektir. Çünkü yaratmanın ilk şartı devamdır, hakiki kırılışlar ve kopuşlar ancak yaratılış ucubeleri, yarım mahluklar vücuda getirir.” (Tanpınar, 2014, s. 24-25). Her gün farklı bir İslamcı mütefekkirin eserinin tercüme edilip yayımlandığı, dini ilimler noktasında klasik dönemdeki alim tipi ile kıyaslandığında hiçbir yeterliliği bulunmayan kimselerin İslamcı dergi çıkarmaya niyetlendiği bu dönemde, devamlılığı tesis ederek milli hayatı devam ettirmek bir zaruret haline gelir. Bu istikamette vazife de bu devam fikrinin bir neticesi olarak tesis edilen Diyanet İşleri Başkanlığı'na düşer. 1968 Kasım'ında ilk sayısı neşredilen *Diyanet Gazetesi*⁵, 15 günlük periyotlar

etrafında ortaya konan İslamcı köklerden kopma eğilimi gösterir ve neşriyat alanında da kendisine yer bulmaya başlar. Bu durum ise modern siyasal yapıları belli İslami kavramlar etrafında anlamlandırmayı kolaylaştıran, zihinsel hazmı kolay, her türlü yapı ve şahsiyeti doğru-yanlış gibi belli karşıtlık ilişkileri etrafında konumlandıran, belli motto ve sloganlar etrafında herkesçe benimsenmesi kolaylaştırılan Mısır, Hint altkıtası ve İran gibi coğrafyalarda ortaya çıkan İslamcı düşüncelerin ve bu düşüncelerin öncüsü olan isimlerin eserlerinin Türkçe'ye çevrilmesi sürecini yanında getirir. Altmışlı yıllarda Türkiye'nin siyasi ve fikrî manzarasını betimlemesi hasebiyle şu eserler tetkik edilebilir: (Dede, 2017; Kaynar, 2017; Öz, 2017; Yanık ve Bora, 2017)

⁵ 1968 yılı Kasım ayında ilk sayısı neşredilen *Diyanet Gazetesi*'nin, ilk sayısında 15 günde bir yayınlanacağı bilgisi verilir fakat gazetenin ikinci ve üçüncü sayıları aylık olarak neşredilir, dördüncü sayı ise üç aylık bir ara verildikten sonra yayınlanır. Bu ilk dönemin ardından belli istisnalar dışında on beş günlük yayın periyotlarına 1981 Aralık ayında yayınlanan 274. sayısına kadar devam eder ve bu sayıdan itibaren gazetenin 382. ve son sayısının yayımlandığı Aralık 1990'a kadar aylık olarak neşredilir. 23 yıl gibi neşriyat dünyası için oldukça uzun sayılabilecek bir dönemde yayınlanan gazetede devrin Diyanet İşleri Başkanları başta olmak üzere Diyanet camiasından müelliflerin; fennî ve diğer teknik konularda ise alanın uzmanı isimlerin yazıları yayınlanır. Dini olmanın yanında genel kültür ve çocukları alakadar eder bölümlerin de tesis edildiği gazete, muhatap olduğu kitlenin sadece dini değil aynı zamanda dünyevi bilgi hususunda ihtiyaçlarını giderip kültürlerini tahkim etmenin imkanlarını arar. Gazetenin ilk sayısında Diyanet İşleri Başkanlığı Başkan Vekili Lütfi Doğan'ın kaleme aldığı şu satırlar gazetenin çıkış maksadını göstermesi bakımından önemlidir: “...en büyük şehirlerimizden en küçük köyümüze kadar arzu eden her vatandaşımızın istifadesine kolay bir şekilde sunulacak, dinî, ahlâkî bilgiler verecek neşriyata duyulan ihtiyaç, kendisini zarurî olarak hissettirmektedir. Hiç şüphesiz, böyle bir dinî hizmeti yerine getirmek de Diyanet İşleri Başkanlığı'na terettüp etmektedir. ...Dinimizin iman, ibâdet ve ahlâk düstûrlarını, helâl ve haramlarını, bütün buyruklarını ve yasaklarını, yurdumuzun en ücra köşelerinde yaşayan vatandaşlarımıza kadar duyurmak, maddî ve manevî yönden faydalı olmak maksadiyle, onbeş günde bir ve onaltı sahife olarak yayınlanması kararlaştırılan DİYANET GAZETESİ bunu gerçekleştirmek üzere çıkacaktır.” (Doğan, 1968) Gazetede Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bağlı olduğunu bakanların özellikle başkanlık ve Türkiye'de din ve din işleri hususunu alakadar eden demeçleri ile hususi olarak Kıbrıs Barış Harekâtı'na benzer süreçlerde Cumhurbaşkanı gibi devletin en üst kademelerini ifaden eden makamların millete yönelik hitapları da kendisine yer bulur. Devlet ve hükümet görevlilerinin gazetede yer bulan söylemleri hususunda örnekler için bakınız: (“Cumhurbaşkanı Sayın

halinde yayınlanarak çeviri hareketleri ile farklı bir istikamete sürüklenen yayın hayatına bir cevap niteliğinde dahil olur.⁶ İlk bakışta Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından neşredilen bir gazetede dinî içerikten başka bir unsurun bulunmayacağı düşünülürken, gazete tetkik edildiğinde bambaşka bir manzara ile karşılaşılır. Gazete, dinî ve ahlaki yazıların yanında tarım, sağlık, hayvancılık, çevrecilik, ev ekonomisi gibi pek çok hususta yazıları muhtevlidir. Bu çerçevede *Diyanet Gazetesi*'nin dinî ve toplumsal terbiyeyi aynı anda verme hususunda bir gayret gösterdiği rahatlıkla gözlenebilir nitelikte olur. Gazetenin gündemine gelen konular arasında ama açıkça ama üstü kapalı bir biçimde güncel meselelerin de olması bu bağlamda şaşırtıcı olmaktan çıkar. Devlete bağlı bir kurumun neşrettiği yayınların devlet siyasetini tahkim ve takviye etmesi Türk siyaset geleneğinin bir neticesi olarak görülebilir. Türk fikriyatında siyaset ve diyanet arasındaki ilişkinin mahiyetini *Ahlâk-ı Alâ'i* müellifinin "Ey akıl sahibi, iyi bil ki din ve saltanat kardeştir. Ne padişahlık tahtı olmadan din ayakta durur ne de din olmadan saltanat payidar olur. Ne padişah yokken din var olur ne de din yokken padişaha aferin olur." (Kınalızâde Ali Çelebi, 2015, s. 26) ifadeleriyle hülâsa ettiği hatırlandığında, bu geleneğin tabii bir devamı olan yapıların da bu istikamette hareket ettikleri aşikârâne şekilde ortaya çıkar. Klasik eserlerde padişah ve din olarak isimlendirilen aktörler, modern dönemde devlet ve Diyanet İşleri Başkanlığı olarak görünür hale gelir ki bu temel kabul çalışmanın kendisi üzerine tesis edildiği teorik zemini ifade eder.

Devlet ve toplumu alakadar eden güncel meselelere genişçe yer verdiğini ifade ettiğimiz *Diyanet Gazetesi*, Cumhuriyet tarihinin en büyük ve önemli askeri operasyonlarından biri olan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na da kayıtsız kalmaz. Harekât öncesinde başlayan ordunun önemi, kuvvet hazırlamanın dinen teşviki, vatan müdafaası, şehadet gibi söylemler harekâtın başlamasıyla yerini destek duaları, harekâtın gerekliliğinin okuyucuya açıklanması, harekât ile ilgili güncel bilgi ve haberlere bırakır. Harekâtın ardından ise harekâtın meşruluk zemininin tesis edilmesi için Türk ordusunun neden Kıbrıs'ta bulunduğu açıklanmaya ve harekât sonrası

Fahri Korutürk Demeç Verdi: "Türk Milleti Bugün Tek Bir Vücuttur", 1974; "Politika İçin Din İstismar Edilmeyecek", 1973)

⁶ Bahsi geçen dönemde çeviriler etrafında ortaya konan Türk fikir geleneği dışında tesis edilen İslamcı metinlerin yanında Türkiye'de de İslamcı dergi neşriyatı hareketlilik kazanmaya başlar. Bunların içerisinde 1960'larda Hilal, Tohum, Fedai ve Sancak; 1970'lerde ise Akıncılar, Gölge, Hicret, Tevhid, Şura ve İslami Hareket gibi dergiler devrin alternatif İslamcı söylemleri hususunda önem arz eder. İslamcı dergi neşriyatı konusunda şu çalışmalar tetkik edilebilir: (Birişik, 2013; Bulut, 2011, 2013; Gençosmanoğlu, 2016; Köroğlu, 2016; Öz, 2016; Türkmen, 2013; Yeşil, 2016)

düzen aktarılmaya çalışılır. Temelde dinî hüviyetli olması beklenen bir yayın organı, böylece devletin siyasetini destekleme ve gerekçelendirme mekanizmalarından birine dönüşür ki daha önce işaret ettiğimiz Türk düşüncesinde devlet ile diyanetin birbirinin gayrı değil fakat aynı olduğu, ikiz kardeşler olarak tasavvur edildiği, biri olmaksızın diğerinin varlığının da muhal olduğu söylemleri düşünüldüğünde bu durum tabii bir mahiyet arz eder. Çalışmanın amacı da bu tezi, dönemde Diyanet Gazetesi'nde çıkan Kıbrıs konulu metinleri, 'Harekâta Gidiş Dönemi', 'Harekât Dönemi' ve 'Harekât Sonrası Dönem' olarak üç başlık altında tasnif ederek ve ilgili metinler etrafında din siyaset ilişkilerindeki teorik yaklaşımımıza atıflar yaparak ortaya koymaktır. Bu doğrultuda öncelikle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı süreci hülasa edilecek, ardından bu sürecin *Diyanet Gazetesi'*nde ele alınma biçimleri, doğrudan Kıbrıs sorunuyla alakalı olmasa da silahlı kuvvetlerin öneminin vurgulandığı ve bu unsurlara maddi yardım söyleminin görünür hale geldiği 15 Eylül 1972 tarihli 51. sayı ile Kıbrıs Zaferi'nin ikinci yıl dönümünün kutlandığı 15 Temmuz 1976 tarihli 145. sayısına kadar yayınlanan yazılarda işaret ettiğimiz tasnif etrafında ortaya konulacak ve çalışma genel bir değerlendirmenin yapılacağı sonuç bölümü ile hitama erdirilecektir.

A. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı

Kıbrıs Adası tarih boyunca pek çok devlet ve toplum için büyük öneme sahip olan bir coğrafyada bulunmaktadır. Ada, Doğu Akdeniz bölgesinde sahip olduğu pozisyon ve konum itibarı ile birçok devletin hakimiyetinde bulunmuş, 1571 yılında ise Venedik Cumhuriyeti'nden Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine geçmiştir. Fetih süreci sonrasında Kıbrıs Beylerbeyliği oluşturulmuştur. Ada'da Osmanlı'nın geleneksel toplum yapısının tesis edilebilmesi ve adanın bir Osmanlı memleketi haline getirilebilmesi maksadıyla 1571-1580 yılları arasında Anadolu'dan Kıbrıs'a çoğu Müslümanlardan oluşan bir topluluk nakledilmiştir (Çevikel, 2012, s. 938). Bu şekilde adada hali hazırda var olan gayrimüslim topluluğun yanına Müslümanlar da eklenmiş ve sonuç olarak çoğunluğunu Rumların teşkil ettiği ve günümüze kadar gelen yapı tesis edilmiştir (Çevikel, 2012, s. 938). Toplumsal düzeni sağlayan, farklı dinlere mensup milletler arasındaki hukukun imkanını var eden bu yapı, bahsi geçen unsurlar arasındaki ilişkiye de imkan sağlamıştır. Şunu söylemek mümkündür ki bu dönemde Kıbrıs, birlikte yaşama tecrübesinin bütün cepheleriyle gerçekleştiği bir ortama sahip olmuştur. Buna rağmen beraber yaşama tecrübesi adanın kimliklerini de yok etmemiştir. Tarihe mâl olmuş bir kimliksel aidiyeti ifade eden dini mensubiyetler, modernleşme devrinin ardından ulusçu akımların

yükselmesiyle farklı millî kimliklere dönüşmüştür. Bu istikamette aynı coğrafyayı paylaşma mecburiyeti, adanın mensuplarını bir sebep etrafında birleştirmiş olsa da nesebi farklılıklar her zaman varlığını ve görünürlüğünü devam ettirmeyi sürdürmüştür.

Osmanlı Devleti'nin adadaki hakimiyeti üç yüzyıldan fazla sürmüş olsa da Ruslarla imzalanan Yeşilköy Antlaşması'nın ardından İngiltere, Akdeniz ve Doğu çıkarlarının tesisi için Kıbrıs'a yerleşmek istemiş, diplomasinin imkanlarını kullanmak suretiyle Osmanlı'yı buna mecbur hale getirerek Haziran 1878'de imzalanan antlaşma ile Osmanlı, Rusya'ya karşı kendisine destek olması karşılığında Kıbrıs'ın yönetimini İngiltere'ye devretmiştir (Gazioğlu, 2000, s. 11, 14-17; Uçarol, 2015, s. 413-417). Bu devir Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Almanya ile müttefik olması sonucunda ilhaka dönüşmüş, Kasım 1914'te İngiltere'nin ilan ettiği bu ilhak Lozan Antlaşması neticelendiğinde Türkiye tarafından da kabul edilmiştir (Tosun, 2001, s. 99).

İşaret edildiği üzere Kıbrıs, fiili manada 1878, resmi olarak ise 1923'de İngiliz idaresine girmiş bunun ardından Kıbrıs'ta yaşayan Rum topluluğu ve Yunanistan, adanın Yunanistan'a bağlanması için çalışmalarda bulunmuş hatta 1928'de Yunanistan; İngiltere, Rusya ve Fransa'ya nota vererek adanın kendilerine bağlanmasını talep etmiş ve Enonis söylemini ilk kez resmi manada dile getirmiştir (Vatansever, 2010, s. 1497). İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından hem Rum kesimi hem de Yunanistan, Enosis söylemlerini arttırmış ve eyleme dökmeye başlamıştır. Şubat 1947'de Yunanistan Parlamentosu'nun aldığı Kıbrıs'ın ilhaki kararı, Yunan hükümetinin bu ilhakin onaylanması karşılığında Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'ye adada üs vaadi, Kasım 1949'da adadaki Rumların Birleşmiş Milletler'e bu istikamette başvuruları ve plebisit girişimleri bu eylemlerin ilk safhasını ifade etmektedir (Vatansever, 2010, s. 1492). Bu dönemde yeniden şekillenen uluslararası sistemde sömürge ülkelerinin birbiri ardına bağımsızlığını ilan etmesi, Kıbrıslı Rumlar için de örnek teşkil etmiş olsa da diplomatik yollardan bunun mümkün olmayacağını anlaşılması üzerine Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü (Yunanca ifadesinin baş harfleri ile EOKA)'nü kurarak Nisan 1955'te adada bombalı saldırılar düzenlemiş, ilk planda İngilizlere yönelik olan bu saldırılar uzun süren millî düşmanlık hislerinin de etkisiyle hızlıca Türklere intikal etmiştir (Gürel, 1985, s. 94; Yüksel, 2018, s. 318). Saldırıların ardından durumun gittikçe daha yapısal bir soruna dönüştüğünün fark edilmesi ile İngiltere, adaya özerklik verilmesi hususunda belli fikirler öne sürmüş olsa da tam bağımsızlık talebinde olan Rum tarafı bu fikirlere rağbet göstermemiş, Ekim 1958'de McMillan Planı İngiltere tarafından harekete geçirilmiş ardından İngiltere, Türkiye ve

Yunanistan Aralık 1958'de bir sorun haline gelen Kıbrıs'ı görüşmek için aynı masaya oturmuştur (Olca, 2014, s. 51-52). Görüşmeler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması kararı ile neticelenmiş, Şubat 1959'da Zürih ve Londra'da görüşmenin tarafları ve adada yaşayan topluluk temsilcilerinin imzasıyla bu devlet kurulmuş ve Ağustos 1960'da ilan edilmiştir (Tosun, 2001, s. 102). Ayrıca görüşmenin tarafları arasında yeni kurulan devletin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve anayasasını kapsayan ve mutabık kalınan hususların aksi bir durum gelişmesi durumunda bu ülkelere antlaşmayla ortaya konulan düzeni yeniden tesis etmek maksadıyla müşterek ya da ayrı ayrı müdahale etme hakkı tanıyan bir garantörlük antlaşması da imzalanmıştır (Özersay, 2003, s. 17-19).

Bu antlaşmalar ile her ne kadar yeni bir düzen tesis edilmiş olsa da yapısal hale gelen sorunlar çözülememiştir. Adada Rum kesiminin silahlı terör örgütleri vasıtasıyla ada yönetiminin tamamen Rum kesimine bırakılmasını sağlamak ve Enosis'in imkanlarını oluşturmak için katliamlar gerçekleştirmesi⁷, Türkiye'yi garantörlük haklarını kullanmaya itmiş fakat ABD Başkanı Lyndon Johnson'un Türkiye hükümetine gönderdiği mektup sonrasında müdahale gerçekleşmemiş yalnızca Erenköy'e yönelik Rum saldırılarını püskürtmek amacıyla Ağustos 1964'te bir hava harekâtı yapılabilmıştır (S. Aydın ve Taşkın, 2014, s. 127; Bilge, 1996, s. 382-385; Tosun, 2001, s. 102). Bu harekât sonrasında saldırılar her ne kadar sona ermiş olsa da ilerleyen dönemde tekrar etmiş, Türkiye'nin siyasi baskılarıyla bunlar da durdurulmuş fakat bu kez baskılar fiili saldırıdan ekonomik ablukaya dönüşmüş ve her cepheden tazyiğin devam ettiği, Rum toplumunun çevrelediği yerlerde fiili idare kurma çabalarının sürdüğü bu durum 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar sürmüştür (Fırat, 2012, s. 729-738).

Hârekat öncesi dönemde Türk siyasal hayatının da hayli çalkantılı bir süreç geçirdiğini söylemek mümkündür. 1961 Anayasası ile tesis edilen düzenin Türk siyasal hayatında nizamdan çok fesadı tetiklediği hususundaki görüşlerin (C. O. Özdemir, 2017, s. 689) var olan iktisadi ve idari sorunlarla haklılaştırılması sonucunda (S. Aydın ve Taşkın, 2014, ss. 178-186; Sunay, 2010, s. 166) 1971'de gerçekleştirilen askeri müdahalenin ardından III. Demirel Hükümeti istifa etmiş (Ahmad, 2010, s. 353; S. Aydın ve Taşkın, 2014, s. 204; Sunay, 2010, s. 166); onun yerine hükümetin kurulması görevi tevdi edilen Nihat Erim, I. Ve II. Erim Hükümetleri'ni kurmuş (Ahmad, 2010, ss. 356-359; S. Aydın ve Taşkın, 2014, ss. 220-223, 232-234) fakat istikrarlı

⁷ 23 Aralık 1963'te gerçekleşen ve "Kanlı Noel" olarak anılan katliam bu saldırıların en bilinen ve kanlı örneklerinden biridir.

bir yönetim tesis edilememiş; ardından Süleyman Hayri Ürgüplü'nün hükümet kurma girişimi de akim kalmıştır (S. Aydın ve Taşkın, 2014, s. 238). Ferit Melen ve Naim Talû tarafından ortaya konan hükümetler de uzun ömürlü olmamış (S. Aydın ve Taşkın, 2014, ss. 238-241, 244-247; Çavdar, 2013, ss. 222-224) ve 1973 seçimlerinden Bülent Ecevit önderliğinde birinci parti olarak çıksa da tek başına hükümet kurma yeterliliği sağlayamayan Cumhuriyet Halk Partisi, zihniyet manasıyla tamamen zıt kutupları ifade ettikleri düşünülen Milli Selamet Partisi ile koalisyon gerçekleştirerek hükümeti kurmuştur (Ahmad, 2010, ss. 404-419; S. Aydın ve Taşkın, 2014, s. 249; Dursun, 2018, ss. 222-226; Sunay, 2010, ss. 187-188). 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı süreci Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan gibi siyasal zihniyet bakımından birbirine muarız iki şahsiyet arasında bir asabiyet tesis etmek suretiyle hükümetin devamlılığını sağlamış, "Kıbrıs meselesi milli bir dava uğruna hükümeti ayakta tutan en güçlü harç..." (Sunay, 2010, s. 188) işlevini üstlenmiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden süreç 1967 yılında Yunanistan'da iktidarı ele geçiren Albaylar Cuntası ile Kıbrıs Rum lideri Makarios arasındaki uyuşmazlık ile başlamış, bu uyuşmazlık 15 Temmuz 1974'te Yunan yönetimine bağlı subayların Kıbrıs Cumhuriyeti lideri Makarios'a karşı düzenlediği askeri darbe ile noktalanmıştır (Hasgüler, 2000, s. 114-116; Karpata, 2012, s. 231, 236-239; Özersay, 2003, 90-94). Bahsi geçen darbenin ardından Türkiye garantörlük antlaşmasının işletilmesi için İngiltere'ye başvurmuş fakat beklediği neticeyi elde edemediği için 20 Temmuz 1974'te adaya yönelik harekâta başlamıştır (Özersay, 2003, s. 94-95).

Harekâta temel olan husus Garanti Antlaşması'nın dördüncü maddesinde taraf devletlere sağlanan "münferiden harekete geçme yetkisi" olmuş, 22 Temmuz 1974'te Birleşmiş Milletler kararı ile ilan edilen ateşkesin ardından Birinci Cenevre Konferansı antlaşmaya taraf olan ülkelerin bir araya gelmesiyle toplanmış, 8 Ağustos 1974'te İkinci Cenevre Konferansı'nda ilkinde alınan kararların Rum ve Yunan delegelerce inkar edilmesi ve sürecin uzatılmaya çalışılması ile Türkiye, 14 Ağustos 1974'te harekâta yeniden başlamış 16 Ağustos 1974'te de Güvenlik Konseyi'nin çağrısı ile harekât hitama erdirilmiştir (Bozkurt ve Demirel, 2004, s. 33-34; Karpata, 2012, s. 240-244). Türkiye'nin uluslararası hukuktan kaynaklanan hakları doğrultusunda gerçekleştirilen 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında adada yeni düzen oluşmuştur. Barış harekâtı, öncesi, harekât dönemi ve sonrasında ise Türkiye'nin iç ve dış politikasında büyük bir yankı uyandırmıştır.

B. "Senin de Destanını Okuyalım Ezberden": Harekâta Gidiş Döneminde *Diyanet Gazetesi*

Bir sorun alanı olarak Kıbrıs, Türkiye'nin gündeminde 1950'lerin sonundan beri bulunmaktadır. Fakat özellikle çözümsüzlüğün bir çözüm olarak tesis edildiği modern dönemden itibaren askeri müdahale seçeneği gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Ayrıca Kıbrıs konusunda 1964'te yaşananların ardından ortaya çıkan silah yaptırımları o tarihten itibaren yerli bir askeri silah sanayisini tesis etmenin önemini ortaya çıkarmıştır.⁸ Bu durum *Diyanet Gazetesi*'ne de yansımış, 1972 Eylül sayısında deniz kuvvetlerinin önemi merkeze alınmıştır. Türk Donanma Vakfı'na desteğin gündeme alındığı bu sayı, *Diyanet Gazetesi*'nden ziyade Türk Donanma Vakfı bültenine benzer niteliktedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda deniz gücünün yüksek mertebesine değinilen bir yazıda, modern Türkiye için de aynı şey şu ifadelerle temenni edilir: "Bu gün de medenî âlemdeki yerine süratle ulaşan Türkiye'mizde, doğruya, iyiye gidişin ümidi ve sevinci ile eksiklerimizi gidermeli, asırların ihmalinden kurtaracak imkânları aramalı ve donanmamızı eski gücüne ulaştırmalıyız." (Karakılıç, 1972, s. 5). Ayrıca bu ilerlemeyi sağlamak amacıyla tesis edildiği ifade edilen Türk Donanma Vakfı'na destek verilmesinin "...hem Dinî, hem de Millî vazifelerimizden..." olduğu söylenmiştir (Karakılıç, 1972, s. 5). Aynı sayıda, "Minberden Sesleniş" serlevhali hutbe bölümünde de "Donanmamızı Güçlendirelim" başlıklı bir hutbe ile aynı vakfa destek mesajı verilmiş, bu vakfa yapılan bağışların sadaka-i cariyeye hükmünde olup bağış yapan ölse bile amel defterinin kapanmamasını sağlayarak kıyamete kadar ecir kaynağı olacağına işaret edilmiştir ("Donanmamızı Güçlendirelim", 1972, s. 5). Devam eden sayfalarda "Türk Deniz Kuvvetleri" yazısı ile tarihi süreç hülasa edilmiş, "Tarihin en büyük denizcisi, büyük Amiral Barbaros'un torunlarının denizlerdeki gücünü, kendi dehasına has kudretinin zirvesine eriştirebilmek için bu alandaki ulusal çağrıya katılmamız gerekir." cümlesi ile başlayan

⁸ "1964 yılında yaşanan Kıbrıs bunalımı esnasında bazı müttefik ülkeler tarafından, kendilerinden alınan savunma teçhizatının Türkiye'nin ulusal çıkarları doğrultusunda kullanılması konusunda engeller çıkarılmıştır. Bu durum, savunma gereksinimlerinin karşılanması konusunda müttefik dahi olsa diğer ülkelere bağımlı hale gelinmesinin sakıncalarını ve savunma gereksinimlerinin yerli imkânlarla karşılanmasının önemini kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde gözler önüne sermiş, kendi kendine yeterli bir savunma sanayi altyapısının tesis edilmesine yönelik politikaların temelini oluşturmuştur. 1965 yılında kurulan "Türk Donanma Cemiyeti", özellikle çıkarma gemilerinin yapımına yönelik olarak "Kendi Gemini Kendin Yap" kampanyası çalışmalarını yönlendirmiştir. Benzer biçimde "Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı" da 1970'de ulusal havacılık sanayimizi geliştirmek amacıyla kurulmuştur." ("Tarihçe", t.y.).

metin “...Türk’ün geleceği denizdedir.” ifadeleri ile sona ermiştir (“Donanmamızı Güçlendirelim”, 1972, s. 8, 10). “Türk Donanma Cemiyeti” başlıklı yazı ise cemiyetin kuruluş amaç ve faaliyetleri, yaptığı yardımlar, gerçekleştirilmesi amaçlanan projeler ve cemiyetin maddi kaynakları hakkında bilgiler vermiştir. Bu cemiyetin tesisinde daha önce işaret ettiğimiz gibi Kıbrıs sorununun hususi bir önem arz ettiği aşıkardır.

15 Mayıs 1973 tarihli *Diyanet Gazetesi*’ndeki “Türkte Fetih Ruhu” makalesi ise yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşecek barış harekâtının meşruiyet zeminin tesis edilmesi için ortaya konan söylemin temellerini atar gibidir.

“...Türk’ün savaşı ile İslâm’a ters düşenlerinkini birbirine karıştırmamalı. Müslümanlar, fikir ve imanca ölenleri diriltmek, onlara ebedi saadet ve bahtiyarlığın formüllerini sunmak ya da, din, namus ve vatanına saldıranlara cezalarını vermek için savaşırlar. Onlarsa, koyu bir taassup içinde bozuk inançlarını muhafaza etmek, intikam almak, yağma etmek, kuvvetli olduklarını kabul ettirmek için...” (Levent, 1973, s. 4).

Müellif, Türkler için savaşın son çare olarak tercih edildiği vurgusu ile de harekât sonrası ısrarla vurgulanan unsurlardan birini önceler: Türkler

“Fethettikleri şehirleri yıkmaları şöyle dursun, oralara ilim ve medeniyet götürdüler. Çünkü onlarca, daha genel ifadeyle İslâmlarca savaş, “tebliğ” için bir vasıta veya mecburiyet halinde başvuru son çaredir. Meselâ, Türk-İslâm Başbuğu Fatih’in İstanbul’u fethedişi ve Türk’ün zaferi ile son bulan İstiklâl Savaşı bu gayeyle yapılmıştır.” (Levent, 1973, s. 4).

Bu dönemde *Diyanet Gazetesi* ardı ardına silahlı kuvvetleri merkeze alan sayılar yayınlamış, dinî bir gazeteden çok ordu gazetesi görüntüsü vermiştir. Nitekim 15 Mayıs tarihli gazeteden hemen sonraki sayıda gündem hava kuvvetlerine verilmiş, dergi ile beraber *Ordu Özel Sayısı: 1* adlı, hava kuvvetlerini merkeze alan bir ilave neşredilerek hediye edilmiştir. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. İsmail Kayabalı ile genel Türk tarihi hususunda eserler kaleme alan Cemender Arslanoğlu’nun telif ettiği bu ek, Türk havacılık tarihini kartal simgesinin kullanımından almış, meseleyi Türk Hava Kuvvetleri’nin kuruluşu, Türkiye’deki hava komutanlıkları, hava hakimiyetinin sağlanmasından yöntem, savunmada hava kuvvetlerinin önemi, uçaklar hakkında teknik bilgi, kullanılan silahlar, yerli uçak endüstrisinin kurulması, kalkınma planlarında uçak endüstrisinin yeri, uçak sanayii ve dinimizin havacılık sahasında güçlenmemizi emrettiği iddiasına kadar götürmüştür (Kayabalı ve Arslanoğlu, 1973). “Ecdadımızın yadigârı vatan ve üstündeki mukaddes abidelerimizin korunması ve

ebediyeti göklerimizde savunulmasıyla mümkündür.” cümlesinin manşet olarak belirlendiği bu sayıda, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan'ın “Kuvvet” isimli başyazısı önemli vurgular içermiştir (Doğan, 1973a, s. 1). Her manada güçlü olan bir milletin düşman karşısında esaret altında kalmayacağı, millî ve dinî değerlerini muhafaza edeceği söylemi ile başlayan başyazı, ilerleyen sayfalarda modern silahlanmanın dini meşruiyetini anlatan bir fetva metnine dönüşmüştür.⁹

“Cenab-ı Hak meâlen: “Onlara (düşmanlara) karşı gücümüzün yettiği kadar kuvvet ve (gerektiğinde savaş için) bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki, bununla (bu hazırlıkla) Allahın düşmanı ve sizin düşmanınız olanları ve bunlardan başka, sizin bilmeyip te Allahın bildiği diğer düşmanları korkutunuz. Allah yolunda ne harcarsanız, eciri size eksiksiz ödenir ve siz asla haksızlığa uğratılmazsınız.”¹⁰ Aynı konuda sevgili peygamberimiz de:

⁹ Modernleşme devrinde askeri usul ve esaslarda yapılan değişikliklerin dinî bakımdan tenkit edilmesi üzerine Osmanlı coğrafyasının çok çeşitli yerlerinde asrî askeri tekniklerin dinî meşruiyetini ispat maksadıyla eserler kaleme alınmıştır. Bu metinlerdeki tartışmaların yer yer çok ilginç hale geldiğini görmek mümkündür. Örneğin geleneksel bol askeri kıyafetlerden dar askeri üniformaya geçişe yönelik eleştirilere getirilen bir müdafaa metninde savaş esnasında dar kıyafet giymenin esasen sünnet olduğu, bu yapılan ile gavurlaşmak bir yana sünnet-i seniyyeye ittiba edilip, dini bir emrin yerine getirildiğinin söylenmesi dönemin ruhunu ifade etmesi bakımından manidardır (Dilbaz, 2014, s. 100-101).

¹⁰ Burada atıf yapılan ayet Enfal Suresi'nin altmışıncı ayetidir. Bu ayet Cumhuriyet devrinde ordunun her türlü silahla silahlanması için bir meşruiyet zemini haline gelmiş, ordu ve silahlı güç hususunda yazılan herhangi bir metinde bu ayete atıf yapmak adeta farz-ı ayn olarak telakki edilmiştir. Örnek olması bakımından Eski Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki'nin gene Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları tarafından neşredilen *Askere Din Kitabı* isimli eserindeki şu satırları aktarmak yerinde olacaktır: “Allah Ta'âlâ da Kur'ân-ı Kerîm'de bize bunu emretmiş ve şöyle buyurmuştur: «Düşmanlarınıza karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve (savaş için) atlar (savaş araçları, jipler, kamyonlar, tanklar, uçaklar, toplar, füzeler ve her türlü savaş malzemesi) hazırlayınız ki, bunlarla Allah'ın düşmanlarını, sizin kendi düşmanlarınızı ve Allah'ın bilip de sizin bilmediğiniz diğer düşmanları korkutasınız. Siz Allah yolunda ne verirsiniz, karşılığını tam olarak görür, hiç haksızlığa da uğratılmazsınız» (Enfal sûresi 60.) Allah'ın bu emri ne kadar önemlidir. Bir taraftan «kuvvet» hazırlamamızı ve ülkemizi, ancak bu kuvveti hazırlamakla düşman saldırısına karşı koruyabileceğimizi ve onları ancak böyle yıldırayabileceğimizi bildiriyor; diğer taraftan hazırlanacak bu kuvvetin ne olduğunu açıklamıyor; yani kılıç mı, ok, yay, süngü, mızrak mı yoksa top, tüfek mi olduğunu söylemiyor; yalnız ülkenizde gözü olan ve bir fırsat bulduğu zaman size hemen saldırmak isteyen düşmanlarınızı korkutmak ve onları bu işten caydırmak için, az değil, fakat gücünüzün yettiği kadar çok çalışarak nasıl olması gerekiyorsa o şekilde bir kuvvet hazırlayın ki, düşmanlarınızın cesareti kırılsın ve size saldırmayı akıllarından çıkarsınlar, diyor. Allah Ta'âlâ'nın bu emrinin ne kadar kesin olduğu ve hazırlanacak kuvvetin açıklanmamasında ne büyük bir hikmetin bulunduğu meydandadır. Bu kuvvet zamana uygun bir kuvvet olacaktır. Düşman ne çeşit bir kuvvete sahip ise, biz de ona sahip olacağız. Düşmanın son sistem savaş silâhları ne ise, bizim silâhlarımız da öyle olacak.

“Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet hazırlayın, güçlenin. İyi biliniz, uyanık olunuz ki, kuvvet atmaktır, gözünüzü açın ki, kuvvet atmaktır, muhakkak kuvvet atmaktır.” buyuruyor. ...Çağımızda milletler nasıl kuvvet hazırlıyorlar, ne ile hakim oluyorlarsa, en son araçları ne ise, biz de o yola gireceğiz. Kuvvetimizi, gücümüzü zamanın geleneklerine göre yenileyip geliştireceğiz. Evet, yurt ancak kuvvetle savunulur ve korunur. ...kuvvet zamana göre değişir. Bilim ve teknik geliştikçe, gücün, vurucu kuvvetin de cinsi değişmektedir. Sevgili peygamberimiz bu ayeti kerimedeki kuvveti “atmaktır” diye açıklıyor. Bu mananın üzerinde ısrarla duruyor. Ancak bu muğlak bırakılıyor. Neyi atmak? Onu serbest bırakıyor. Top, tüfekmi, bombamı, yerden gökten, denizden mi, bu da gelişmeye bırakılmış oluyor. ...Şüphe yokki, çağımızın en büyük vurucu, atıcı kuvveti uçaklardır. Havasını güçlendirmeyen millet, bütün kuvvetini düşmanına teslim ediverir. Milletler arasında şimdi yarış göklerde başlamış, hatta son yıllarda dünya göğünü bırakmışlar, fezada birbirlerine üstün gelme çabasına girmişlerdir. Bu yarışın dışında kalamayız.” (Doğan, 1973a, s. 15).

Haziran içinde yayınlanan ikinci sayı olan yetmişinci sayıda da silahlı kuvvetler önemli bir yer tutmuştur. Bu sayıda Jandarma Teşkilatı'nın kuruluşunun 134. yılı kutlanmış, “Mukaddes abidemiz vatan; üstündeki yüce milletimizin her varlığıyla güvenliği-hürriyeti, emniyet ve asâyişin sağlanması ile mümkündür.” ifadesi manşet olarak verilmiştir. Başkan Dr. Lütfi Doğan tarafından yazılan “Güven” serlevhali başyazı insanın güvenilir olmasının dindeki yeri, güven duygusunun önemi gibi meseleleri ele alırken sonunda Jandarma Teşkilatı'nın memleketin güvenliğini sağlamadaki yeri ve öneminin vurgulandığı ve başarısı için dua edildiği satırlarla sona ermiştir (Doğan, 1973b, s. 1, 15). Silahlı kuvvetlerin merkeze alındığı sayılar bununla bitmemiş, Diyanet'in ana gündeminde ordu önemli bir yer tutmaya devam etmiştir. 1 Temmuz 1973 tarihli sayıda kara kuvvetlerinin kuruluşunun 610. yıl dönümü vesilesiyle silahlı kuvvet vurgusu merkeze alınmıştır. “Ecdadımızın yadigarı vatan; üstündeki mukaddes abidelerimiz, milletimizin ezeli ve ebediyeti, tarihi şanla dolu, eşsiz zaferler yaratan, varlığıyla öğündüğümüz güçlü kahraman ordumuzun eseridir.” cümlesi ilk sayfadan verilmiş, “Sabır” başlıklı başyazı da tıpkı bir önceki sayıda olduğu gibi sabrın manası, dindeki yeri ve önemi, sabır ile boş vermişliğin karıştırılmaması gibi

Allah Ta'âlâ'nın emrinden, bu açık bir sakilde anlaşılacaktır.” (Akseki, t.y., s. 206-207). Mustafa Öztürk, buradaki yaklaşımda bir yöntem sorunu olduğunu, farklı meselelerde geleneksel bir yorum tarzı benimseyen müelliflerin bu ayette tarihselci bir usule başvurduklarını söyleyerek ortadaki dilemmaya aşiret eder. Konu ile alakalı olarak bk. (Öztürk, 2014, s. 219).

dinî bir metnin genel yapısına uygun bir şekilde devam ederken, mesele

“Tarihimize şeref sayfaları yazan Ordumuzun en büyük rüknü Kara Kuvvetlerimizin yiğit kumandan ve erleri bu güzel sıfatı şahsiyetlerinde en güzel temsil etmekte, yurt savunmasında, zaferlere ermesinde sabrın, sebâtın her çeşidini yaşamaktalar; Millî Tarihimiz, savaşlarımız, hazarda tâlim, terbiye ve tatbikatlarımızda kahramanlık bu konuda örneklerle doludur. Milletın hürriyeti, bağımsızlığı, yurdun bütünlüğü için ordumuz her zaman nöbette, askerler dimdik ayaktaadır.”

cümlesiyle gene orduya bağlanmıştır (Doğan, 1973c, s. 15). 15 Temmuz 1973 tarihli sayıda ise yeniden başa dönülmüş, Denizcilik ve Kabotaj Günü vesilesiyle gündem yeniden yerini deniz kuvvetlerine bırakmıştır. Adeta bir teamül halini almaya başlayan başyazı üslubu ile denizin güzelliği, bir nimet olarak Allah'ın insanlara denizi nasip etmesi gibi meseleler izah edilirken konu “Akdeniz'i göl haline getiren, bu işi hakkiyle başaran büyük Milletimiz...”e ve ardından deniz kuvvetlerinin kuruluş yıl dönümü tebriği ve denizlerde daha güçlü olma duası ile yeniden silahlı kuvvetlere bağlanmıştır (Doğan, 1973d, s. 15). Sayıdaki hutbe bölümü de yeniden denizciliğe hasredilerek

“Yeri gelmişken, millî bir kuruluşumuzdan söz etmek isterim. O da TÜRK DONANMA VAKFI'dır. 11 Mart 1972 tarihinde kurulmuş olan bu vakıf, Türk Deniz Kuvvetlerinin güçlendirilmesi konusunda aziz milletimizin maddî ve manevî desteğini sağlamayı gaye edinmiştir. ...bu hayırlı kuruluşun hedefine ulaşabilmesi, yardımsever ve hayır işler halkımızın desteğine bağlıdır. Dinimizin ve millî bütünlüğümüzün bakası için, bu kuruluşu desteklemek, millî olduğu kadar da dinî görevimizdir.”

ifadeleri ile cuma hutbesi bitirilmiştir (Şentürk, 1973, s. 5). Bu sayı ile beraber *Diyanet Gazetesi*'nin uzun soluklu ordu gündemi bir süre için sona ermiştir. Türk siyasal hayatı hususunda herhangi bir bilgisi olmayan bir kimse bu dönemde gazeteyi takip etse, Türkiye'de siyaset-diyanet-ordu üçgeni hususundaki genel kabul olan bu unsurların birbirlerinin aynı değil fakat gayrı olduğu fikrinden oldukça farklı şeyler düşüneceği aşikardır. Bu sayıların üzerinden on ay geçip harekât iyice yaklaştığında artık *Diyanet Gazetesi*'nin gündemi ordunun desteklenmesi, ordu tarihi gibi Kıbrıs sorunu ile doğrudan alakalı olmayan konulardan, 15 Mayıs 1974'te neşredilen sayıda “Kıbrısımızı Tanıyalım” başlıklı, içeriğinde Kıbrıs'ın şehirleri, nüfusu, yönetim şekli, tarihi gibi konuların bulunduğu bir yazı ile doğrudan

gündemin özüne intikal etmiştir (Yırtıcı, 1974, s. 4).¹¹ Bir sonraki sayıda Arif Nihat Asya'nın "Fetih Marşı" şiiri, gazetenin içeriğine dahil edilmiş, bu şiirdeki "Senin de destanını okuyalım ezberden" mısrası ile ezberden okunacak bir destanın hazırlığında olunduğunun işaret fişeği böylece atılmıştır (Asya, 1974, s. 12). 15 Haziran ve 1 Temmuz 1973 sayılarında Kıbrıs konusu gündemde gene kendine yer bulmuştur. İlkinde Kıbrıs'ta hizmete açılan bir cami haber yapılmış,

"Kıbrıs Cumhurbaşkanı Muavini ve Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş tarafından hizmete açılmıştır. Törende bir konuşma yapan Denктаş; var olduğumuzu ve var olacağımızı eserlerimizle ortaya koymak zorunda olduğumuzu bildirmiş ve atalarımızın şehit kanları ile mühürlerini vurdukları bu topraklara varlığımızın işaretlerini koyacağımızı söylemiştir."

cümleleri ile cami açılış haberi ibadethane açılışından caminin sembolik manalarını ifade eden bir varoluş mücadelesi söylemine dönüştürülmüştür ("Kıbrıs'ta Ötüken Camii Hizmete Açıldı", 1974, s. 1). İkincisinde ise "Yavru Vatan Kıbrıs'ta Türk-İslâm Cemiyeti Teşkilâtlanıyor" başlıklı yazı ile "yavru vatan" vurgusu merkeze alınırken, bahsi geçen cemiyetin ada çapında şubeler açılarak yeniden kurulacağı haberi ile de Türk varlığının İslam vurgusu üzerinden adanın genelinde görünür hale getirileceğine işaret edilmiştir ("Yavru Vatan Kıbrıs'ta Türk-İslâm cemiyeti teşkilatlanıyor", 1974, s. 1). 15 Temmuz 1974 tarihli yani harekâtın başlamasından yalnızca beş gün önceki sayıda yer verilen "Mânevî Müdafaa" makalesi ise milli birlik ve beraberlik anlatısı ile harekâtın gelişini haber verire benzer niteliktedir. Böylece bu sayı ile harekâta giden süreç hitama ermiştir.

C. "Gül Diktim Kıbrıs'da Küller Üstüne": Harekât Döneminde *Diyanet Gazetesi*

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlamasından iki gün sonra yani 22

¹¹ Kıbrıs sorununun siyasal alanda görünürlük ve yoğunluğunu arttığı bu dönemde meselenin *Diyanet Gazetesi*'ne de yansıdığı 15 Mayıs 1974 tarihli 92. sayıdaki "Kıbrısımızı Tanıyalım" serlevhalı bu yazıdan Kıbrıs sorununun gazetenin aslı meselelerinden biri olmayı bıraktığı ve yıldönümleri ve hususi meselelerde kendisine yer bulmaya başlayacağı 15 Temmuz 1976 tarihli 145. sayı arasında Kıbrıs meselesini bir şekilde konusu haline getiren metinler; köşe yazısı, haber, şiir ve hutbe olarak sınıflandırılmış ve nicel bir veri elde edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda bahsi geçen tarihler arasında neşredilen 54 sayıda 92 adet Kıbrıs konulu metin tespit edilmiş olup bunların 36'sı köşe yazısı, 44'ü haber, 10'u şiir ve 2'si ise hutbe olmuştur. Bu istikamette işaret edilen tarihler arasında yayınlanan neredeyse her sayıda Kıbrıs meselesinin kendisine yer bulduğu görülür ki bu durum *Diyanet Gazetesi*'nde Kıbrıs'ın önemi ve ele alınma sıklığını nicel verilerle ortaya koyması bakımından mühimdir.

Temmuz 1974'te, *Diyanet Gazetesi*¹² yayın periyodunun dışına çıkarak "Bu ilave Kıbrıs Harekâtı ile ilgili olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmıştır." ibaresi ile yeni bir sayı çıkarmıştır ("Kıbrıs Harekâtı İlave Sayısı", 1974). İki yıl önce başlayan Barbaros Hayrettin Paşa ve deniz kuvvetlerin önemi vurgularını hatırlatırcasına ilk sayfada Barbaros Hayrettin Paşa'nın sancağına yer verilmiş, Diyanet'in Kıbrıs manifestosu olarak telakki edilebilecek "Şanlı Ordumuz Kıbrıs'ta" başlıklı bir yazı yayınlanmıştır.

"Bugün, şan ve şeref dolu büyük tarihimizin şerefli olduğu kadar sevinçli ve heyecanlı bir günüdür. Hükümetimizin Büyük Türk Milleti ve Devleti adına verdiği, iftihar ve takdirde karşıladığımız tarihi karar günüdür. Yavru vatan Kıbrıs'da, Hak ve Hukuk tanımayan zâlim Rum idaresine kanlı Yunan darbesine karşı Büyük Türk Milleti'nin fevran ettiği, zulme artık "DUR!" dediği mutlu bir gündür. Şanlı ordumuz şeref dolu tarihimize yeni bir şan katmak üzere hak ve barış için bu sabah harekete geçmiş bulunuyor. Hakk'a ve Sulha susayan Kıbrıslı soydaşlarımız, bugün büyük sevinç ve heyecan içindedir." (A. Aydın, 1974, s. 1).

Bu ifadelerle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın harekâta vermiş olduğu destek ortaya konurken, Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki din görevlilerinin orduya destek için yaptığı maddi yardımlar¹³ ve destek bildirimleri ("Din Görevlileri 'kahraman ordumuzla beraberiz'", 1974, s. 5) ile dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün, gazetede de kendine yer bulan "Türk milleti bugün tek bir vücuttur." demeci doğrultusunda topyekün mücadele ve destek anlatısı güçlendirilmiştir ("Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk Demeç Verdi: "Türk Milleti Bugün Tek Bir Vücuttur"', 1974, s. 4-5).

Maddi yardım konusu *Kıbrıs Barış Harekâtı Özel Sayısı*'nın da gündeminde kendine yer bulmuştur. Milletin orduya güvenip yerinde durmaması, malı ve mülküyle yardıma koşması teşvik edilmiştir (Yeprem,

¹² Diyanet Gazetesi'nin Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlamasının ardından yayınladığı iki sayını kapak fotoğrafları, örnek olması açısından çalışmanın sonundaki Ekler bölümünde gösterilmiştir.

¹³ "Şanlı ordumuzun Kıbrıs'a yaptığı çıkarma ve indirme harekâtı dolayısıyla yurdumuzun dört bir tarafında bulunan din görevlilerimiz yayınladıkları bildirimlerle, Kahraman Ordumuzun yanında olduklarını bildirirlerken, yardım komiteleri kurarak Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Donanma Vakfına büyük ölçüde yardımda bulunmaya devam etmektedirler." ("Demirci Din Görevlileri Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına 400 Bin Lira Yardım Etti", 1974, s. 3). Bu ifadeler harekât öncesi dönemde Diyanet Gazetesi tarafından uzunca bir dönem bahsi geçen vakıfların gündemde tutulmasının bir rastlantı sonucu olmadığına işaret eder niteliktedir.

1974, s. 3).

“...benim milletim ... Kesenin ağzını açacak, yıllardır biriktirdiği paraları onun uğrunda harcayacak. Ona gerekli silâhı techizatı, araç ve gereçleri tedarik edecek. Çünkü dinimiz böyle emrediyor. ...Sevgili Peygamberimiz de bir hadisi şeriflerinde “Her kim ordunun ihtiyacını giderir, onu techiz ederse, o kimse için cennet vardır.”

ifadelerini okuyan mütedeyyin bir vatandaşın, bu anlatı karşısında kayıtsız kalması kolay olmasa gerektir (Yeşrem, 1974, s. 3). Tüm bunların yanında “Savaş” başlığını taşıyan hutbe ile “Cihadın Yüceliği” başlıklı makale cihadı İslam’ın şartlarından biri olarak tasavvur eden Hanefi-Matûridi fikriyatın böyle zamanlarda kendini yeniden nasıl gösterdiğinin bir delili niteliğindedir. Hutbede Kıbrıs, “...vatanımızın bir parçası...” (Şentürk, 1974, s. 4) olarak vasıflanmış, “Bu harekât, yakın tarihimizde, ilk def’a bizlere cihad fırsatı vermiştir. Dikkat buyurun, “Cihad fırsatı” diyorum, çünkü bu sayede adada süregelen haksızlıklara ve insanlık dışı davranışlara son verilecek, müslüman Türk kardeşlerimizin hakları korunmuş olacaktır.” cümleleriyle harekât bir imkan olarak değerlendirilmiş, tüm söylemlerdeki yek vücut olup maddi desteği esirgememe anlatısı hutbede de kendine yer bulmuştur (Şentürk, 1974, s. 4). İlavenin son sayfasındaki “Bozkurt Kıbrıs’ta” şiiri ise İslam öncesi dönemdeki köken efsanelerinden bazılarının yapıldığı atfa¹⁴ rağmen Diyanet Gazetesi’nde neşredilmiştir (Yetik Ozan, 1974, s. 8).

2 Ağustos 1974’te neşredilen yeni sayıda ise harekâtın hemen ardından yayınlanan eke nazaran daha temkinli bir yaklaşım görülmüş, siyasal alanda ortaya konan Kıbrıs söylemi kendine doğrudan gazetede yer bulmuştur. Başkanlığın ilk sayfadan verdiği görüş ve dua yazısı, hükümetin Kıbrıs manifestosu olarak günlük bir gazetede yayınlanacak olsa yadırganmayacak niteliktedir:

“Asırlardır tarihe şan ve şeref veren, Türk tarihine altın sayfalar yazdıran, adını Peygamberinden alan MEHMETÇİK şimdi de Kıbrıs’ta... Evet! Mehmetçik Kıbrıs’a iki şey için gitmiştir. Birincisi, Ada’daki din kardeşlerinin ve ırkdaşlarının hayatlarını garantiye almak; ikincisi de dünya barışına hizmet etmek... Bunun dışında; Mehmetçiğin hiçbir hedefi ve hiçbir art niyeti yoktur. Çünkü O, dünyada mezalim için değil; ahlâk, fazilet ve doğruluk için vardır. O, tarih boyunca daima haksızlıkların karşısında olmuş ve olmaktadır. Nitekim bu son hadisede de bunun örneği verilmiştir. Mehmetçik, senelerden

¹⁴ Kurdu Türklerin atası olarak gören köken efsanelerinden bazıları için bk. (Ögel, 2014, s. 17-67).

beri milletinin emrinde; Kıbrıs'ta ırkdaşlarımıza karşı yapılan zulümlerin sonunu sabırla beklemiş; fakat bu zulüm trajedisini oynayanlar, ne akıllanmışlar, ne de donkişotluktan vaz geçmişlerdir. Artık bıçağın gırtlığa dayandığı bir anda; Mehmetçik hem ırkdaşlarını korumak hem de dünya barışına hizmet etmek için Londra ve Zürih Antlaşmalarının milletine verdiği yetkiye dayanarak, doğru bildiği yolda karar vermiş ve harekete geçmiştir." ("Adını Peygamberinden alan Mehmetçik Kıbrıs'ta", 1974, s. 1).

Burada vurgulanan unsurların hem harekât esnasında hem de harekât sonrasında altı çizilen hususların neredeyse tamamını ifade etmesi de manidardır. Dini bir gazetenin harekâtı Londra ve Zürih Antlaşması'nın verdiği yetki çerçevesinde açıklaması Türk düşüncesinde din-siyaset ilişkilerinin mahiyet ve keyfiyetini gösterir niteliktedir.

Harekâtın sıcak günlerinin atlatılmasıyla beraber gazetede ki söylem de yapısal çözümlere yönelik olmaya başlamıştır. Örneğin 15 Temmuz 1974 tarihli *Diyanet Gazetesi'*nde, Kıbrıs'ta Kur'an kurslarının başladığına yönelik bir haberin metni, Kıbrıs'ta tesis edilmeye gayret edilen çözümü yerleştirilme gayretinin iyi bir namzeti olarak görülebilir: "Kıbrıs'ta bulunan din görevlilerimizin önderliğinde¹⁵ 1 Temmuz tarihinden itibaren, Adanın belli başlı kasabalarında Kur'an kursları açılmış bulunmaktadır. Kurslarda Kur'an-ı Kerim, dinî bilgiler ve Türk İslâm Tarihi okunması öğretilmektedir." ("Kıbrıs'ta Kur'an Kursları Başladı", 1974, s. 1). Diyanet İşleri Başkanlığı eliyle kurulan Kur'an kurslarının dinî bilgi ve değerlerin yanında Türk İslâm Tarihi eğitimi de verecek olması adanın Türkleştirilirken

¹⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı 30 Ekim 1973'ten itibaren "...Kıbrıs'taki soydaşlarımızı aydınlatmak maksadı ile..." bir sene süre ile Kıbrıs'ın çeşitli camilerine din görevlileri görevlendirmiştir. Bu durum toplumlar arası görüş birliğinin tesis edilmesinde siyasi söylemin yanında dinî birliğin de destekleyici olarak işlevselleştirilmesine başarılı bir örnek olarak gösterilebilir ("Kıbrıs'taki Din Görevlilerimizin Durumu Hakkında Dış İşleri Bakanlığında Bilgi İstendi", 1974, s. 5). Gazetenin sonraki sayılarında gönderilen personelin Kıbrıs'taki gözlemleri de yayınlanmıştır. Bu yazılardan birinde Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yakup Üstün'ün personeli uğurlarken söylediği cümleler Başkanlık'ın bu personele ve genel manada Kıbrıs sorunu hususunda kendine yüklediği misyonu ifade etmesi bakımından kayda değerdir: "Halen Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı olan Sayın Yakup Üstün hocamız bizi şöyle uğurluyordu: "Kıbrıs'ı fethetmeden gelmeyin sakın... Kıbrıs Fatihleri olarak dönün yurda." (Çağlar, 1975, s. 9). Aynı yazıda görev için uçaktan indiklerinde Rum personelin Türklere yönelik uygulaması Kıbrıs'taki durumun bir özeti gibidir: "Uçağın çıkışı kapısına geldiğimizde garip ve soğuk bir havanın esmeğe başladığına şahit olduk. Yerdeki görevliler rumca konuşuyorlar, acaip acaip de uçaktan inenleri süzüyorlardı. "Niçin geldiniz?" der gibi... Merdivenin son basamağına, söylediklerine göre ilâçlı sünger koymuşlar, inen her Türke ayaklarını sildiyorlardı. Bu, sadece Türk uçaklarıyla gelenlere, daha doğrusu Türklere yapılan asab bozucu bir muameleydi. Çünkü aynı uçaktan inen herhangi bir turiste uygulanmıyordu." (Çağlar, 1975, s. 9).

İslamlaştırılması, İslamlaştırılırken Türkleştirilmesi çabasını ifade eder. Bu usulün İslamlaşma devrindeki usul ile rabıtası hatırlandığında Türk düşünce geleneğinde değişen bir şeyin olmadığını anlamak kolaylaşır.

Kıbrıs Türk-İslam Cemiyeti'nin öğrencilere burs vermesi ("Kıbrıs Türk-İslâm Cemiyeti İçin Yedi Öğrenciye Burs Verildi", 1974, s. 1), Diyanet İşleri Başkanı'nın milletimizi orduya yönelik teveccühü ve din görevlilerini ise operasyon sürecindeki yol gösterici vaazlarından dolayı tebrik etmesi (Doğan, 1974, s. 6), dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Başbakanı Bülent Ecevit ve Genel Kurmay Başkanı Semih Sancar'a harekâtta başarılarından dolayı tebrik mesajları ("Dr. Lütfi Doğan'ın Kıbrıs Barış Harekâtıyla İlgili Tebrik Mesajları", 1974, s. 1, 15), Enosis hayallerinin Peygamberimizin zafer müjdesine mazhar olan Türk askeri tarafından nasıl yok edildiği (Şen, 1974, s. 7), Türklerin savaşı "mecburiyet halinde başvurulmuş son çare..." olarak telakki ettiği ve harekâtın da bu şekilde yapılmak zorunda kalındığı anlatısının tekrarlanması (Levent, 1974, s. 7), neredeyse her sayıda Kıbrıs, vatan, şehadet temalı şiirlerin neşredilmesi (Arpacı, 1974, s. 7; Erdil, 1974, s. 3; Fersahoğlu, 1974, s. 3), Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, Türk Kara Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı ve Türk Donanma Vakfı'na destek söylemlerinin yenilenmesi ("Diyanet İşleri Başkanlığı Genelge Yayınlandı", 1974, s. 1, 14) ve din görevlilerinin bu vakıflara destekleri hakkında haberler yapılarak örnek teşkil edilmesinin sağlanması ("Orduya Yardım Kampanyası Devam Ediyor", 1974, s. 1) gibi hususlar derginin sonraki sayılarında yer bulmuştur. Harekâtla ilgili olarak 1 Kasım 1974'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun aldığı 3212 sayılı karar ile adadaki tüm yabancı kuvvetlerin geri çekilmesi talebi üzerine (İşyar, 2009, s. 788-789) *Diyanet Gazetesi*'nde de Kıbrıs söylemi bir anda neredeyse yok olmuştur.

D. "Vaktinden Çok Erken Yine Ötersen, Girne'ye, Lefke'ye, Lefkoşe'ye Gel": Harekât Sonrası Dönemde *Diyanet Gazetesi*

Diyanet Gazetesi'nin Kıbrıs gündemi Şubat 1975'e yani Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kuruluş bildirisi ilan edilene kadar tedavülden kalkmıştır. Fakat bu ilanın ardından mesele yeniden gazetenin gündemine gelmiş ve eskisini aratmayacak yoğunlukta kendini gösterir bir niteliğe bürünmüştür. Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan, 1975 Kurban Bayramı'nda Kıbrıs'a gitmiş ve Lefkoşa Selimiye Camii'nde Cuma hutbesi irat etmiştir. Tüm bu gelişmeler gazetede kendine yer bulmuştur (Doğan, 1975, s. 1). Başkan Lütfi Doğan'ın dergide başyazı olarak yayınlanan hutbesi bir devletin kuruluş bildirisi olarak da değerlendirilebilir mahiyettedir. Hutbeden yapılacak şu

iktibas bu değerlendirmemizi hülasa etmeye kafi gelir:

“Kardeşlerim! Şimdi Kıbrıs için ikinci büyük açılışa giriyoruz; Ordumuz ve Mücahitlerimizle el ele, gönül gönüle, savunduğumuz bu topraklarda kuruluşumuzu tamamlayacağız. Türk ışığı, ve onun ruh yapısı İslâmın aydınlığında, buralarda dimdik yaşayacağız. ...Bütün dünya duysun imanlı Türk Kıbrısı kuruyoruz. ...Birliğimiz ve dirliğimizle kalksın düşmanlıklar barış için, sevgi için geldik, özgürlük için döğüştük. Mutluluk için çalışacağız, üzüntüleri kaldırıp gözyaşlarımızı sileceğiz. ...Türküz, barış severiz, müslümanız, tüm insanlığın idaresini ve mutluluğunu dileriz. Yüce Tanrı yurdumuzu, Kıbrısımızı, milletimizi ve bütün Mücahit kardeşlerimizi korusun.” (Doğan, 1975, s. 14).

Gazetenin sonraki sayılarında Kıbrıs Müftüsü'nün halkı ekonomik savaşa çağırması (“Kıbrıs Müftüsü Kıbrıs'lı Türkleri Ekonomik Savaşa Davet Etti”, 1975, s. 1), Rauf Denктаş'ın Kıbrıs Türk Federe Devlet Başkanı vasfıyla Diyanet İşleri Başkanı'na gönderdiği teşekkür yazısı (“Kıbrıs Türk Federe Devlet Başkanı Rauf Denктаş Dr. Lütfi Doğan'a Teşekkür Yazısı Gönderdi”, 1975, s. 1, 4), Kıbrıs Zaferi'nin birinci yıl dönümü kutlaması (“Kıbrıs Zaferinin 1. Yıldönümü Kutlandı”, 1975, s. 1, 11), Kıbrıs konulu şiirler¹⁶, Kıbrıs'ta görevlendirilen Diyanet personelinin faaliyetleri (“Kıbrıs'taki Din Görevlilerimiz İrşad Hizmetlerine Başarıyla Devam Ediyorlar”, 1975, s. 1, 14), Kıbrıs'taki yatırım projeleri ve teknik faaliyetler için Türkiye'nin yaptığı yardımın miktarı (“Kıbrıs'a Yapılan Yardım 202 Milyona Ulaştı”, 1975, s. 3), Lefkoşa'da imar edilen Ersin Paşa Camii'nin ibadete açılışı (“Kıbrıs'ta Ersin Paşa Camii İbadete Açıldı”, 1975, s. 1) gibi meseleler ele alınmıştır. Bu caminin açılış törenine Türkiye Diyanet İşleri Başkanı'nın yanında “...Kurucu Meclis Başkan Vekili Mehmet Zeka, Devlet Başkan Vekili ve Savunma Bakanı

¹⁶ Bu şiirler çoğunlukla amatörce yazılmışsa benzese de dönemin ruhunu ortaya koyması bakımından kıymetli birer vesika olarak değerlendirilebilirler. Örnek olması açısından H. İbrahim Sarıkaya imzasıyla yayınlanan şiiri iktibas etmek yeterli olacaktır:

“Milletimi anlamak istersen eğer,
Bizans'la, Haçlıyla Malazgirt'e gel.
Kaba kuvvetlere verirsen değer,
Çanakkale, İnönü, Sakarya'ya gel.
Kıbrısta çözümü kabul etmezsen,
Ege'ye Yunanın gölü dersin,
Vaktinden çok erken yine ötersen,
Girne'ye, Lefke'ye, Lefkoşe'ye gel.
İnsancıl duygundan bir nebze varsa,
Savaş felâkettir, kafan anlarsa,
Barışı bir düşün, aklın yatarsa,
Viyana'ya, Tahran'a, Cenevre'ye gel.” (Sakarya, 1975, s. 15).

Osman Örek, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Vahit Güneri, Libya Büyükelçiliği Temsilcisi ve Kıbrıs Müftüsü Dr. Rifat Mustafa...” da iştirak etmiştir (“Kıbrıs’ta Ersin Paşa Camii İbadete Açıldı”, 1975, s. 14). Bir cami açılışının bu denli bir protokol ile yapılması bu dönemde Kıbrıs’ta caminin sembolik manasına bir atıf olarak telakki edilebilir. Bir başka ifade ile şunu söylemek mümkündür ki İslamlaşma sürecinin hüküm sürdüğü her yerde olduğu gibi cami burada da bir varoluş mücadelesini temsil etmektedir.

Harekât sonrası gazetedeki söylemlerde gözlemlenebilecek önemli bir vurgu da Kıbrıs’ın esasen Türkiye’nin doğal ve tarihi bir parçası olduğu ve koparılan bu parçanın harekât ile yeniden eklenildiği olmuştur. “Türkün Silahı” başlıklı yazıda bunun bir örneğine şu şekilde rastlanır:

“Bir sene önce bu ay Türk Ordusu Kıbrıs’a yeniden ayak bastı ve Yunanistan’ın Enosis hayallerini gömdü. “Yeniden” diyorum, çünkü Kıbrıs, Anadolu’nun kapı komşusu Kıbrıs tabii olarak Türkiye’nindi ve Türk’ün adaya ilk ayak basışı asırlar öncesine uzanır... Kıbrıs tabii olarak Türkiye’nindir. Sahillerimize uzaklığı 60 kilometreden ibaret. En yakın Yunan kıta toprağı ise 800 kilometre... Kıbrıs’ta Türk bayrağı asırlarca dalgalanmış; adanın elimizden çıkması ise harple, fetihle değil, siyaset oyunları, ödünç vermeyle ve sonunda iç zayıflıklarımızın bizi sürüklediği acizle olmuştur. Buna karşılık Yeşil Ada dünya kurulu beri bir gün bile Yunanlı’nın eline geçmemiştir. Bir sene önce bu ay, 20 Temmuz 1974’de ay-yıldız, tekrar Kıbrıs üstünde parladı. Yüce Allah’ın inayetiyle bu parıltı, kıyamete kadar bir daha sönmeyecektir.” (Öksüz, 1975, s. 12).¹⁷

Bu anlatının en sarıh bir biçimde gözlemlenebileceği yer ise siyasi bir mesele olarak gündemden uzaklaşan Kıbrıs’ın, tarihi bir konu olarak gazetenin gündeminde tutulma çabasını ifade eden ve “Dünden Bu Güne

¹⁷ Bu söylemin klasik bir ifadesi niteliğinde olan “yavru vatan” ifadesine de gazetede sıkça rastlanır. Başkan Lütfi Doğan’ın harekât sonrasındaki başyazılarından birinde yeniden gündeme aldığı mesele “Kıbrıslı Kardeşlerimize” başlığı ile yayınlanır ve yazıda yukarıda işaret edilen hususu hatırlatan şu cümlelere yer verilir: “Mabedlerimiz bombalanmayacak, minarelerimiz yıkılmayacak, nâmahrem eli mukaddes yerlerimize değmeyecek, ezan sesleri Kıbrıs’ta susmayacaktır. ... Çünkü, Kıbrıs’ta Türk, bir yıl önce tesbit ettiği gibi, toptan mücahid, imanlı, korkusuz, yiğit! Hepsi birlik içinde kardeşler! Çünkü, yalnız şerefi için yaşayan Türk Milleti ve Onun şanlı ordusu, kudretli devleti ile arkasında. Cumhuriyet Hükümetleri hiçbir an Kıbrıs’ta Türkü yalnız bırakmayacaktır. ... Mücahit mü’min kardeşlerim! Birlikte davranalım. Kıbrıs Türk Federe Devletini ve yavru vatanımızı yükseltmek, bu yılmadan yorulmadan çalışmamıza bağlı. ...Ulu Allah’ım yeni Cumhuriyetimizi payidar eylesin. Dirayetli Bakan ve idarecilerinin tuttıkları ve sürdürdükleri işlerinde başarılı kılsın. Türk Milletini ve O’nun ana ve yavru vatanı ile kıyamete dek hürriyet içinde yaşatsın.” (Doğan, 1975b, s. 1, 14).

Kıbrıs" başlıklı yazı dizisi olmuştur. Kıbrıs'a Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gönderilen din görevlisi personellerinden İbrahim Özdemir'in hazırladığı ve ilki 15 Ocak 1976 tarihli 133. sayıda neşredilen bu dizi, gazetenin 144. sayısına kadar her sayıda kendine yer bulmuştur. Bir Venedik Atasözü olarak atıf yapılan "Bir yere Türk atının ayağı basarsa ardından Türkler gelir ve orası Türk'ün olur." sözü ile başlayan yazı dizisinin ilk bölümünde, adada İngiliz idaresine kadar olan süreç hülasa edilmiş ve Halife Harun Reşid'in adayı İslâm İmparatorluğu'nun bir eyaleti haline getirmesinden Osmanlı fethinin nasıl gerçekleştiğine kadar bilgiler verilmiştir (Özdemir, 1976, s. 4, 11). Yazı dizisi, Osmanlı idaresinden İngiliz idaresine giden dönem ve ardından Enosis hareketi ve Makarios'a kadar sürecin özetlendiği ikinci yazının ardından (Özdemir, 1976a, s. 4, 10), kendilerinin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kıbrıs'a gönderilmesi ve oradaki tecrübelerinden belli anekdotların anlatıldığı bir bölüm ile devam etmiştir (Özdemir, 1976b, s. 4).¹⁸ Sonrasında ise Kıbrıs'ta Türklerin Rumlar tarafından paryalaştırılma süreci (Özdemir, 1976d, s. 4, 14)¹⁹, Kıbrıs'taki cami, tekke gibi dini mekan ve Türk mezarlarının nasıl tahrip ve ardından tahfif edildiği (Özdemir, 1976e, s. 4, 14), Rumların Türklerin su kaynaklarına ne şekilde saldırılarda bulunup insanlık dışı muameleleri reva gördükleri (Özdemir, 1976f, s. 4, 14)²⁰, Rumlar tarafından Türk toplumunun dinî ve millî değerlerinin misyonerler eliyle nasıl yok edilmeye çalışıldığı (Özdemir,

¹⁸ Buradaki anekdotlardan biri Rauf Denктаş'ın görevli olarak gönderilen Diyanet personeline bakışını ortaya koyması açısından önemlidir: "Teravih vakti gelince namaz kılmak için ezan okumak söz konusu edildiğinde sarayda ezan okumanın nasıl karşılanacağı hakkında ileri geri görüşler beyan edilmeye başlandı. Bunun üzerine Rauf Denктаş: "Biz sizlere güvenerek buraya toplumumuza hizmet için çağırdık. Sizin mesleğiniz açısından ve kanunlar önünde görevinizi en iyi bir şekilde yapıp, toplumumuza faydalı olarak gönül huzuru içinde anavatana dönmenizi dileriz. Bu itibarla her yerde görev yapmanız için bir sakınca yoktur. Düşman karşısında, onlarla göğüs göğüseye yaşayan bir toplumuz. Onlar kilisesiyle, papazıyla, haçıyla karşımızdayken bizim bu tür tartışmalarla mücadele hedefimizden ayrılmamız doğru olmaz. Elbette ezan okunacaktır." (Özdemir, 1976b, s. 4).

¹⁹ Bu yazıda yer alan şu ifadeler temelde Kıbrıs Türklerini betimler gibi görünür fakat asıl mesaj Türkiye'deki okuyucuya verilir: "Türkçe yayın saatlerinde ...Türkiye'de olmuş bir cinayet, bir yolsuzluk haberini sabah akşam defalarca programa alıyordu. Türklere Enosis sevgisi aşılacak için Yunan medeniyetinden, Yunan halkının refahından bahsediyordu. Öte yandan Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye olan güvenini sarsmak için de Türkiyedekilerin uydurma sefâletlerini programlıyordu." (Özdemir, 1976d, s. 4).

²⁰ Bu yazının başlığı "Yunan mı, yılan mı?" olarak seçilir hemen yanına ise "Su içene yılan bile dokunmaz." ifadesi yazılır. Yazının başlığının seçiliş hikayesi de şöyle anlatılır: "Uzun yıllar önce bir mizah dergisinde okumuştum: "Bir Yunan ile bir yılanı, işledikleri bir suçtan dolayı aynı odaya hapsedmişler. Hücre arkadaşının bir Yunan olduğunu farkeden yılan, var gücüyle feryat ederek "Çıkarın beni buradan. Burada YUNAN var", diye bağırmiş." (Özdemir, 1976f, s. 4).

1976g, s. 4-5, 15)²¹, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilen personelin Kıbrıs'ta yürüttüğü irşat faaliyetleri (Özdemir, 1976h, s. 4, 16), Kıbrıs'ta gerçekleştirilen darbenin Türk kesimini nasıl etkilediği (Özdemir, 1976i, 4, 12), Barış Harekâtı'nın nasıl gerçekleştiği (Özdemir, 1976j, s. 4, 5)²², harekât sırasında Rumların Türklere yönelik katliam ve vahşi saldırıları (Özdemir, 1976k, s. 4, 16), Rumların Türklük ve İslam'a yönelik nefretleri ve bu nefret doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemler (Özdemir, 1976l, s. 4-5, 15) her sayıda özel bölümler halinde anlatılmıştır. On altı sayfa olarak yayınlanan bir gazetenin iki ya da üç sayfasında bu yazı dizisine yer verildiği düşünülürse, Kıbrıs'ın Türkiye'den koparılan bir parça ve devamı olduğu, harekât ile bu parçanın yeniden ait olduğu yere döndürüldüğü, harekâtın neden ve nasıl meşru bir zemine oturduğu gibi konuların harekâtın tamamlanmasından sonra Türk okuyucusuna yeniden hatırlatılmasının Başkanlıkça ne denli önemli görüldüğü rahatlıkla anlaşılmaktadır. *Diyanet Gazetes'i*'nin Kıbrıs Barış Harekâtı gündemi, Kıbrıs ile alakalı tüm sürecin baştan aşağı hülasa edildiği bu yazı dizisinin ardından, 15 Temmuz 1976 tarihli, Kıbrıs Zaferi'nin ikinci yıldönümünün kutlanması ve bu sebeple "Şanlı Bir Yıldönümü" (Abla, 1976), "Kıbrıs Türküsü" (Efe, 1976), "Barış Harekâtında Mehmetçik" (İ. Özdemir, 1976m) başlıklı yazılar ile "Yavru Vatan" (Kemalî, 1976), "Kıbrıs" (İçöz, 1976) ve "Kıbrıs Takviminde 1968" (Â. N. Asya, 1976) başlıklı şiirlerin gazetede neşredilmesiyle -bir harekât gündemi meselesi olarak- sona ermiştir.

Sonuç

Türk siyaset nazariyesi din ve siyaseti birbirinin cüzü olarak görür. Biri olmadan diğerrinin akim kaldığı bu anlayış tarzı, diyanete devleti tahkim, siyasete dinî muhafaza vazifesi yükler. Bir başka ifade ile ikiz olarak görülen

²¹ Bu yazıdaki bir anekdot propaganda faaliyetlerinin nerelere varabileceğini göstermesi açısından ilginç bir örnek sunar: "Haftanın muayyen günlerinde son derece temiz giyinmiş, güzel konuşan, dış görünüş ve davranışlarıyla çevresindekilerin dikkatini topluyabilen misyonerler, çarşı ve pazarlarda broşür, kitap dağıtıyorlardı. Misyonerler, dini telkinleri arasında kendi cemaatlerine Yunan milletinin soyluluğu, Türklerin barbarlığı hakkında vaazlar ediyorlar, Türkleri adadan sürüp, adayı Yunanistan'a ilhak etmenin Mesih'in bir emri olduğunu telkin ediyorlardı. Televizyon yayınları, kiliseden görüntüler ve papazın çocuklara öğütleri ile başlamaktaydı. Hatta bir defasında Noel dolayısıyla hazırlanan çocuk programında öğretmen öğrencisine "Mesih'i kim öldürdü?" diye sorduğunda öğrencisinin cevabı "Barbar Türkler" olmuştur." (Özdemir, 1976g, s. 4).

²² Bu yazıdaki bir bölüm, harekâtın haklılığını Kıbrıs'taki Türklere yönelik şu tahfif ifadeleri ile ortaya koyar: "Artık ölse de gam yemezdi Kıbrıs Türkü. Çünkü yıllar yılı "Bekledim de gelmedin, hiç mi beni sevmedin" şarkılarını sabah akşam radyolarda çalarak alay edilen ve Türk Ordusunun Kıbrıs'a gelebileceğine inandırılarak ümitsizliğin kucağına itilen Kıbrıs Türkünün, başı dik, alını açıktı." (Özdemir, 1976j, s. 4).

diyanet ve siyasetin ancak birbirleri üzerindeki haklarını ödemesi ile bir dengenin tesis edilebileceği tasavvur edilir. Türk din tasavvuru ile doğrudan alakalı olan bu mesele, İslamlaşma öncesi anlayışların İslamlaşma devrine intikal etmesi ile günümüze kadar meselenin gündeme geldiği tüm düşünce tarihi metinlerinde kendini gösterir. Zahiren her ne kadar öyle görünmese de Cumhuriyet devri bu devamlılığı bünyesinde korumaya devam eder. Yaklaşımlar değişse ve farklı şekilde adlandırılrsa da mahiyet, keyfiyet ve işlev temel manada aynı kalır. Bu istikamette değerlendirildiğinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Diyanet Gazetesi*'ni devleti tahkim vazifesi münasebetiyle neşrettiği rahatlıkla anlaşılabilir. Gazete bu gözle yeniden okunduğunda neşredilen yazılar da farklı bir renge bürünür. Devleti tahkim etmenin imkanı bu yazılar vasıtasıyla aranır. Birincil bir dinî niteliği bulunmayan pek çok meselenin asli vazifeymişçesine gazetede yer almasının esrarı da burada bulunabilir.

Kıbrıs, bir ulusal güvenlik sorunu olarak devletin gündemine girdiği andan itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da meselesi olur. Daha harekâtın başlamasına uzun bir zaman varken silahlı kuvvetlerin hem manevi anlamda desteklenmesi hem de maddi yardımların gerçekleştirilmesi için gazetenin bütün imkanları seferber edilir, cuma hutbesi dahi ordunun güçlendirilmesi için tesis edilen vakıflara destek olunmasına hasredilir. Harekât başladığında özel bir sayı ile yeni baskı yapan gazete, devlete desteğini ilk andan itibaren sahaya yansıtır. Silahlı kuvvetlerin gerçekleştirdiği harekâtı hem uluslararası alanda hem siyasal boyutta hem de dinî ve tarihî cephede haklı hale getiren tüm argümanlar gazetede kendine uzunca yer bulur. Hamasi şiirler vasıtasıyla bedevi ruh alevlendirilmeye gayret edilir. Başkanlık bünyesinden görevlendirilerek Kıbrıs'a gönderilen din görevlisi personelin haberleri, Türkiye'deki din görevlilerinin silahlı kuvvetlere destek amacıyla topladıkları yardımların bilgileri sıkça paylaşılarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın harekâta desteği vurgulanır. Doğrudan harekât sahasına gönderilen personelin gazeteye gözlemleri ile iştirak etmesi sağlanarak bu vurgu daha da başarılı bir niteliğe büründürülür. Operasyon sonrasında ise söylem, Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı ile Türkleşirken İslamlaşma, İslamlaşırken Türkleşme istikametinde yeni camilerin açılışı, din görevlilerinin gönderilişi, adadaki tebliğ ve irşat çalışmalarına intikal eder. Bu dönemde Kıbrıs'ın tarihî tecrübesi de merkeze alınarak bu sorun, süreklilik arz etmese de yayınlanan bazı yazılarda, zulme uğrayan dindaş ve soydaşların kurtarılmasından, özünden koparılan bir coğrafyanın aslına rücu ettirilmesine dönüşür. Yavru vatan ifadesine sıkça bu dönemde rastlanır.

Sonuç olarak şunu ifade etmek mümkündür ki Diyanet İşleri

Başkanlığı, *Diyanet Gazetesi* vasıtası ile Türk siyaset nazariyesi etrafında tarihi bir sürekliliğe sahip olan dinin devleti tahkim vazifesini Kıbrıs Barış Harekâtı örneğinde yeniden tecrübe eder, tarihi bir misyon yüklenildiğinin bilinci yayınlarda kendini gösterir. Neşriyatın bütün imkanlarının kullanıldığı, ordu-millet anlatısı doğrultusunda *Diyanet Gazetesi*'nin ordu bültenini andırır gibi görüldüğü bu süreç, Türk siyasetname geleneğinin diyanet ve siyaseti neden ikiz olarak tasavvur ettiğinin de cevabı niteliğindedir.

KAYNAKÇA

A) DİYANET GAZETESİ KAYNAKLARI

- ABLA, E. (1976, 15 Temmuz). Şanlı Bir Yıldönümü. *Diyanet Gazetesi*, s. 12.
- Adını Peygamberinden alan Mehmetçik Kıbrıs'ta. (1974, 2 Ağustos). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- ARPACI, H. (1974, 15 Eylül). Kıbrıs'ım. *Diyanet Gazetesi*, s. 7.
- ASYA, A. N. (1974, 1 Haziran). Fetih Marşı. *Diyanet Gazetesi*, s. 12.
- ASYA, Â. N. (1976, 15 Temmuz). Kıbrıs Takviminde 1968. *Diyanet Gazetesi*, s. 12.
- AYDIN, A. (1974, 22 Temmuz). Şanlı Ordumuz Kıbrıs'ta. *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk Demeç Verdi: "Türk Milleti Bugün Tek Bir Vücuttur". (1974, 22 Temmuz). *Diyanet Gazetesi*, ss. 4-5.
- ÇAĞLAR, İ. (1975, 1 Mart). Kıbrıs'tan Notlar. *Diyanet Gazetesi*, s. 9.
- Demirci Din Görevlileri Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına 400 Bin Lira Yardım Etti. (1974, 22 Temmuz). *Diyanet Gazetesi*, s. 3.
- Din Görevlileri "kahraman ordumuzla beraberiz". (1974, 22 Temmuz). *Diyanet Gazetesi*, s. 5.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Genelge Yayınladı. (1974, 15 Kasım). *Diyanet Gazetesi*, ss. 1, 14.
- DOĞAN, L. (1968, 22 Kasım). Başlarken. *Diyanet*, s. 1, 16.
- DOĞAN, L. (1973a, 1 Haziran). Kuvvet. *Diyanet*, s. 1.
- DOĞAN, L. (1973b, 15 Haziran). Güven. *Diyanet*, ss. 1, 15.
- DOĞAN, L. (1973c, 1 Temmuz). Sabır. *Diyanet Gazetesi*, s. 15.
- DOĞAN, L. (1973d, 15 Temmuz). Deniz. *Diyanet*, s. 15.

- DOĞAN, L. (1974, 15 Ağustos). Ağustos zaferleri ve ölümünün 400. Yıldönümünde Şeyhul-islâm Ebüsuud Efendi. *Diyanet Gazetesi*, s. 6.
- DOĞAN, L. (1975a, Şubat). Lefkoşa Selimiye Camiinde Cuma Hutbesi. *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- DOĞAN, L. (1975b, 15 Ağustos). Kıbrıslı Kardeşlerimize. *Diyanet Gazetesi*, ss. 1, 14.
- Donanmamızı Güçlendirelim. (1972, 15 Eylül). *Diyanet*, s. 5.
- Dr. Lütfi Doğan'ın Kıbrıs Barış Harekâtıyla İlgili Tebrik Mesajları. (1974, 1 Eylül). *Diyanet Gazetesi*, ss. 1, 15.
- EFE, A. (1976, 15 Temmuz). Kıbrıs Türküsü. *Diyanet Gazetesi*, s. 4.
- ERDİL, K. (1974, 22 Temmuz). Şehitlerimize. *Diyanet Gazetesi*, s. 3.
- FERSAHOĞLU, Y. (1974, 22 Temmuz). Bizim Ordu. *Diyanet Gazetesi*, s. 3.
- İÇÖZ, N. (1976, 15 Temmuz). Kıbrıs. *Diyanet Gazetesi*, s. 8.
- KARAKILIÇ, C. (1972, 15 Eylül). Türk Donanma Vakfı'nın Getirdikleri. *Diyanet*, s. 5.
- KAYABALI, İ. ve Arslanoğlu, C. (1973). Ordu Özel Sayısı 1. *Diyanet Gazetesi*.
- KEMALİ. (1976, 15 Temmuz). Yavru Vatan. *Diyanet Gazetesi*, s. 4.
- Kıbrıs Harekâtı İlave Sayısı. (1974, 22 Temmuz). *Diyanet Gazetesi*.
- Kıbrıs Müftüsü Kıbrıs'lı Türkleri Ekonomik Savaşa Davet Etti. (1975, 1 Mayıs). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- Kıbrıs Türk Federe Devlet Başkanı Rauf Denктаş Dr. Lütfi Doğan'a Teşekkür Yazısı Gönderdi. (1975, 1 Mayıs). *Diyanet Gazetesi*, ss. 1, 4.
- Kıbrıs Türk-İslâm Cemiyeti İçin Yedi Öğenciye Burs Verildi. (1974, 15 Ağustos). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- Kıbrıs Zaferinin 1. Yıldönümü Kutlandı. (1975, 15 Temmuz). *Diyanet Gazetesi*, ss. 1, 11.
- Kıbrıs'a Yapılan Yardım 202 Milyona Ulaştı. (1975, 15 Kasım). *Diyanet Gazetesi*, s. 3.
- Kıbrıs'ta Ersin Paşa Camii İbadete Açıldı. (1975, 1 Eylül). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- Kıbrıs'ta Kur'an Kursları Başladı. (1974, 15 Ağustos). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- Kıbrıs'ta Ötüken Camii Hizmete Açıldı. (1974, 15 Haziran). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- Kıbrıs'taki Din Görevlilerimiz İrşad Hizmetlerine Başarıyla Devam Ediyorlar. (1975, 1 Kasım). *Diyanet Gazetesi*, ss. 1, 14.

- Kıbrıs'taki Din Görevlilerimizin Durumu Hakkında Dış İşleri Bakanlığından Bilgi İstendi. (1974, 15 Eylül). *Diyanet Gazetesi*, s. 5.
- LEVENT, E. (1973, 15 Mayıs). Türkte Fetih Ruhu. *Diyanet*, s. 4.
- LEVENT, E. (1974, 1 Eylül). Türk'te fetih ruhu. *Diyanet Gazetesi*, s. 7.
- Orduya Yardım Kampanyası Devam Ediyor. (1974, 1 Kasım). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- ÖKSÜZ, İ. (1975, 15 Temmuz). Türk'ün Silâhı. *Diyanet Gazetesi*, s. 12.
- ÖZDEMİR, İ. (1976a, Şubat). İngiliz İdaresinde Kıbrıs. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 10.
- ÖZDEMİR, İ. (1976b, Şubat). Kıbrıs'a Gönderiliyoruz. *Diyanet Gazetesi*, s. 4.
- ÖZDEMİR, İ. (1976c, 15 Ocak). Osmanlı Fethi ve Kıbrıs. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 11.
- ÖZDEMİR, İ. (1976d, 1 Mart). Paryalar. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 14.
- ÖZDEMİR, İ. (1976e, 15 Mart). Mâbet ve Ölülerleden Alınan İntikam. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 14.
- ÖZDEMİR, İ. (1976f, 1 Nisan). Yunan mı, Yılan mı?.. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 14.
- ÖZDEMİR, İ. (1976g, 15 Nisan). Kilise ve Enosis. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4-5, 15.
- ÖZDEMİR, İ. (1976h, 1 Mayıs). Yaygın ve Devamlı İrşat. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 16.
- ÖZDEMİR, İ. (1976i, 15 Mayıs). Darbenin Altında Yatan Çirkin Gerçek. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 12.
- ÖZDEMİR, İ. (1976j, 1 Haziran). Düşmez Sanılan Girne. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 5.
- ÖZDEMİR, İ. (1976k, 15 Haziran). Vahşetin Böylesi... *Diyanet Gazetesi*, ss. 4, 16.
- ÖZDEMİR, İ. (1976l, 1 Temmuz). Hilâl'i Bombalattıran Kin. *Diyanet Gazetesi*, ss. 4-5, 15.
- ÖZDEMİR, İ. (1976m, 15 Temmuz). Barış Harekâtında Mehmetçik. *Diyanet Gazetesi*, ss. 8-9.
- Politika İçin Din İstismar Edilmeyecek. (1973, 15 Ağustos). *Diyanet Gazetesi*.
- SAKARYA, H. İ. (1975, 15 Haziran). Çağrı. *Diyanet Gazetesi*, s. 15.
- ŞEN, İ. H. (1974, 1 Eylül). Vatan Sevgisi ve Vatan Müdafası. *Diyanet Gazetesi*, s. 7.
- ŞENTÜRK, L. (1973, 15 Temmuz). Denizcilik. *Diyanet*, s. 5.
-

- ŞENTÜRK, L. (1974, 22 Temmuz). Savaş. *Diyanet Gazetesi*, s. 4.
- Yavru Vatan Kıbrıs'ta Türk-İslâm cemiyeti teşkilatlanıyor. (1974, 1 Temmuz). *Diyanet Gazetesi*, s. 1.
- YEPREM, M. S. (1974, 22 Temmuz). Selâm Sana. *Diyanet Gazetesi*, s. 3.
- Yetik Ozan. (1974, 22 Temmuz). Bozkurt Kıbrıs'ta. *Diyanet Gazetesi*, s. 8.
- YIRTICI, H. (1974, 15 Mayıs). Kıbrısımızı Tanıyalım. *Diyanet Gazetesi*, s. 4.

B) DİĞER KAYNAKLAR

- Abdurrahman Şeref. (2012). *Tarih Musahabeleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- AHMAD, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)* (4. bs.). İstanbul: Hil Yayınları.
- AKSEKİ, A. H. (t.y.). *Askere Din Kitabı* (3. Basım.). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- AKYILDIZ, A. (2012). *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme* (4. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- AYDIN, S. ve Taşkın, Y. (2014). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- BERKES, N. (2014). *Türkiye'de Çağdaşlaşma* (20. bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BİLGE, A. S. (1996). Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri. *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)* içinde (9. Basım., ss. 337-427). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- BİRİŞİK, A. (2013). Mevdûdî islâmcılığının Türkiye'ye Giriş Biçimi ve Türkiye İslâmcılığına Etkisi. *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* içinde (ss. 379-403). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- BOZKURT, E. ve Demirel, H. (2004). *Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BULUT, Y. (2011). İslamcılık, Tercüme Faaliyetleri ve Yerlilik. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık* içinde (3. bs., C. VI, ss. 903-926). İstanbul: İletişim Yayınları.
- BULUT, Y. (2013). Türkiye'de İslâmcılık ve Tercüme Faaliyetleri. *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* içinde (ss. 339-368). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- ÇAVDAR, T. (2013). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze* (5. bs.). İstanbul: İmge Kitabevi.

- ÇEVİKEL, N. (2012). Osmanlı Kıbrıs'ında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri ve İhtidâ Meselesi (1946-1801) (C. 2, ss. 937-965). 38. İcanas-Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, sunulmuş bildiri, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- DEDE, K. (2017). Altmışlı Yılların Anayasal Gündemi ya da Bir Siyasal Özne Olarak 1961 Anayasası. *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (ss. 809-843). İstanbul: İletişim Yayınları.
- DİLBAZ, M. (2014). *Askerî Modernleşmenin Dinî Müdafası Es'ad Efendi'nin Şerhli Es-Sa'yü'l-Mahmûd Tercümesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- DUMONT, P. (2019). Tanzimat Dönemi (1839-1878). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* içinde (4. bs., ss. 567-646). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- DURŞUN, D. (2018). *Türkiye'nin Siyasal Hayatı*. İstanbul: Beta Yayınları.
- FIRAT, M. (2012). Yunanistanla İlişkiler. *Türk Dış Politikası 1919-1980* içinde (17. Basım., C. 1, ss. 716-767). İstanbul: İletişim Yayınları.
- GAZİOĞLU, A. C. (2000). *Enosis Çemberinde Türkler* (2. Basım.). Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP).
- GENÇOSMANOĞLU, A. (2016). Hilal Dergisi ve Hilal Yayınları: Yerli Bir Neşriyat Harekâtı Olarak Çeviri Faaliyetleri. *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme* içinde (ss. 293-313). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- GEORGEON, F. (2019). Son Canlanış (1878-1908). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* içinde (4. bs., ss. 647-713). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- GÜREL, Ş. S. (1985). *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika* (C. 2). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- HASGÜLER, M. (2000). *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İNALCIK, H. (2016). *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar* (2. bs., C. 4). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İŞYAR, Ö. G. (2009). *Karşılaştırmalı Dış Politikalar*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- KARPAT, K. H. (2012). *Türk Dış Politikası Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- KARPAT, K. H. (2014). *Osmanlı Modernleşmesi* (2. bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- KAYNAR, M. K. (2017). Türkiye'nin Altmışlı Yılları Üzerine Bazı Notlar. *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (ss. 23-58). İstanbul: İletişim

Yayınları.

- Kınalızâde Ali Çelebi. (2015). *Ahlâk-ı Alâî*. (M. Koç, Ed.) Düşünce Ahlâk Metinleri (3. Baskı.). İstanbul: Klasik Yayınları.
- KÖROĞLU, A. (2016). Türkiye'de İslamcılık Düşüncesinin Seyrini Dergiler Üzerinden Okumak. *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme* içinde (ss. 5-40). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MANTRAN, R. (2019). "Şark Meselesi"nin Başlangıçları (1774-1839). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* içinde (4. bs., ss. 519-566). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- MERİÇ, C. (2015). *Bu Ülke*. Bütün eserleri (46. baskı.). Cağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- OKUMUŞ, E. (2017). *Türkiye'nin Laikleşme Sürecinde Tanzimat* (3. bs.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- OLCAY, A. M. (2014). 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasal Düzeni. *Kıbrıs'ta Çözüm Arayışları Tarafların Hukuksal Tezlerine Genel Bakış 1964'ten 2014'e Kadar* içinde (ss. 51-74). İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- ORTAYLI, İ. (2012). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı* (34. bs.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÖGEL, B. (2014). *Türk Mitolojisi* (6. Basım., C. 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖZ, A. (2016). Kenetlenmenin İmkânsızlığı: 1960-1980 Dönemi İslamcı Dergiciliğin Macerası Üzerine Bir Değerlendirme. *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme* içinde (ss. 73-160). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ÖZ, A. (2017). Manevî İmar ile İslâm İnkılâbı Arasında: Altmışlı Yıllarda İslâm Davası Etrafındaki Vaziyet Alışlar Üzerine. *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde (ss. 591-632). İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZDEMİR, C. O. (2017). 15-16 Haziran Eylemleri: Danışma Düzeyinde Kalan Sınıf Bilinci. *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZERSAY, K. (2003). *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme* (2. Basım.). Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- ÖZTÜRK, M. (2014). *Kur'an-ı Kerim Meali* (2. Basım.). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- SUNAY, C. (2010). *Türk Siyasetinde Sivil-Asker İlişkileri*. Ankara: Orion Kitabevi.

- TANPINAR, A. H. (2014). *Yahya Kemal* (8. Baskı.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, A. H. (2015). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (24. Baskı.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TARİHÇE. (t.y.). *Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*. 16 Ekim 2019 tarihinde <https://www.tskgv.org.tr/tr/hakkimizda/tarihce> adresinden erişildi.
- TOSUN, R. (2001). Kıbrıs Meselesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (10), 95-107.
- TÜRKMEN, H. (2013). Seyyid Kutup Türkiye’de Nasıl Algılandı? *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* içinde (ss. 369-378). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- UÇAROL, R. (2015). *Siyasi Tarih (1789-2014)* (10. Basım.). İstanbul: Der Yayınları.
- VATANSEVER, M. (2010). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(Özel Sayı), 1487-1530.
- YANIK, A. ve Bora, T. (2017). Altmışlı Yıllarda Türkiye’nin Siyasî Düşünce Hayatı. *Türkiye’nin 1960’lı Yılları* içinde (ss. 275-300). İstanbul: İletişim Yayınları.
- YEŞİL, K. (2016). Şûrâ-Tevhid-Hicret Gazeteleri ve İslami Düşünce Radikal Tavrı. *1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme* içinde (ss. 419-438). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- YÜKSEL, D. Y. (2018). Kıbrıs’ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 34(98), 311-376.
- ZÜRCHER, E. J. (2013). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi* (28. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.

OPERATION AND PUBLISHING: DISCOURSE OF THE 1974 CYPRUS PEACE OPERATION IN THE RELIGIOUS AFFAIRS NEWSPAPER

✉ Sibel AKGÜN^a

✉ Selin ŞAHİN^b

✉ Enes ŞAHİN^c

Extended Abstract

In Turkish thought, the way of thinking about the relations of religion and politics is shaped on the fact that these elements are brothers. In this way of thinking, religion supports politics and politics protects religion. Although these elements may look different in shape, religion and politics have been regarded as the same in terms of their basic purposes. This has been the case in the Republican era as well as in the Seljuk and Ottoman thought traditions. The Presidency of Religious Affairs, which was founded after the establishment of the Republic, supported the state around the aforementioned traditional way of thinking, and the state protected it and enabled it to continue its activities. Although the principle of secularism was added to the principles of the state, no changes were made to the Presidency of Religious Affairs, and this structure continued its existence as it was. Since its establishment, the Religious Affairs Department has undertaken the duty of conducting religious affairs, as well as the duty of educating, enlightening and raising public awareness.

In the Turkish modernization experience, the press and publication have played a very important role, while these elements have a supporting nature in different modernization practices, they have been a founding character in Turkish modernization. Different segments of the world of thought conveyed their ideas to the public through newspapers and magazines, and concepts such as homeland, nation and nationality were introduced to the public in these modern terms. Westernism, Islamism and nationalism movements

---

^a Assoc. Prof., Sakarya Üniversitesi, sgulcan@sakarya.edu.tr

^b Sakarya University Graduate School of Social Sciences, selin.sahin@dpu.edu.tr

^c Sakarya University Graduate School of Social Sciences, enes.sahin@dpu.edu.tr

were conveyed to the public by producing ideas about how contemporary politics and modernization should be made through newspapers and magazines and the members of these movements came together to form their own communities. During the Republican period, these press and publication activities maintained their importance and function, and the worldview of the newly established state was conveyed to the public through these elements.

The idea of Islamism, which could be described as a continuation of the Turkish modernization experience within the framework of the search for solutions to the problem of modernization in the Ottoman period, had to pull back to the underground after the establishment of the Republic. Since the 1960s, a new idea of Islamism has emerged which based on translated sources instead of local sources in Turkey. The advocates of this new Islamic thought, which produced ideas around the translations of books such as Seyyid Kutup, Hasan el-Benna, Eb'ul Âlâ Mevdudi, Ali Şeriati, Ayetullah Humeyni, who are among the Islamists of Egypt, Indian subcontinent and Iran, aimed to disseminate these ideas with the magazines they published; they have tried to put forward a new understanding by criticizing the traditional understanding of religion. The Presidency of Religious Affairs started to publish *Diyanet Gazetesi* (Religious Affairs Newspaper) against these developments in order to defend Turkish traditional Islam understanding. *Diyanet Gazetesi*, which is basically a religious newspaper, has also undertaken responsibility to inform the public on many issues such as agriculture, animal husbandry, health and history and has published articles written by the people who carry out studies in these fields. From this point of view, it is possible to say that *Diyanet Gazetesi* has a quality that affects every area that concerns the society.

Cyprus, which is an important island for the dominance and security of the Mediterranean in every period of history, passed to the British from the Ottomans in 1878 and since then, structural problems have emerged on the island. England ruled the island which was the property of the Ottoman Empire until 1914, and when World War I started, England announced that it annexed the island. After that, the Greeks and Turks on the island started to fight for the sovereignty of the island, the Greeks established armed terrorist organizations around Enosis, which was the idea that Cyprus should be a part of Greece and attacked the Turks on the island. Because even though various treaties and systems have been tried on the island, there has been always a failure to maintain order and peace, Greece supported to perform military coup to the island's legitimate government, Turkey has made an

---

operation in accordance with the right of guarantee arising from international treaties on 20 July 1974.

In line with its mission to support the state, the Religious Affairs newspaper included the Cyprus Peace Operation before, during and after the action and put forward a parallel discourse with the state. Prior to the operation, Religious Affairs had allocated space for all the armed forces of land, air, sea and gendarmerie elements and expressed their importance and advised them to be supported through certain foundations established to provide financial support to these institutions and carried this to the Friday Khutba sections in the magazine. In this period, in addition to the newspaper, Military Special Issue supplements were also published and presented to the reader. When the operation started, in addition to the publication calendar of the *Diyanet Gazetesi*, a Special Issue of Cyprus Peace Operation was published and this number was fully devoted to the said operation. In the other issues published during the operation, the Cyprus Peace Operation was frequently found a place for itself, the spiritual, financial helps and prayers of the personnel of the Presidency of Religious Affairs were included in the magazine and this way the public was encouraged to provide financial aid for the armed forces. After the end of the operation, although the articles on this subject were suspended for a while, Cyprus came to the agenda once again after the announcement of the Turkish Federated State of Cyprus. In this period, all the works aimed at making out the Turkish presence on the island in line with Islam again; in this perspective all the developments from the mosques that were reconstructed in Cyprus to the activities and observations of the religious personnel sent to Cyprus by the Presidency of Religious Affairs during the operation period and also telling the history of the Cyprus from the first conquest of the island by Muslims were found a place for themselves in the magazine.

As a result, the Presidency of Religious Affairs has realized the understanding that religion and politics are brothers in the Turkish thought tradition and that the state is responsible for protecting and exalting religion while the religion supports it through *Diyanet Gazetesi*. The publications published by the newspaper before, during and after the operation of the Cyprus Peace Operation in 1974 clearly show that this way of thinking is still dominant in the understanding of politics.

Keywords: Sociology of Religion, Relations of Religion and Politics, Cyprus Peace Operation, Religious Affairs Newspaper.

